

**TÜRKİYE- AB İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE MÜLTECİ
SORUNU**

2020

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ**

Naci ÇELİK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Adem SAĞIR

TÜRKİYE- AB İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE MÜLTECİ SORUNU

Naci ÇELİK

Doç. Dr. Adem SAĞIR

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır.

KARABÜK

OCAK 2020

İÇİNDEKİLER

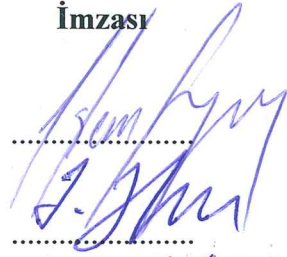
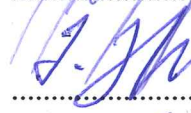
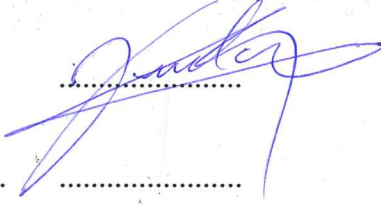
İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI	4
TEŞEKKÜR	5
ÖZ.....	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION	9
KISALTMALAR	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	11
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	11
ARAŞTIRMA PROBLEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI	12
GİRİŞ	13
BİRİNCİ BÖLÜM	16
MÜLTECİ POLİTİKASI KAVRAMLARI VE POLİTİKANIN TARİHSEL SÜRECİ	16
1.1. Mülteci Politikası İle Bağlantılı Kavramlar	16
1.1.1. Göç ve Göçmen Kavramı.....	16
1.1.2. Göç Türleri	17
1.1.2.1. İç Göçler.....	18
1.1.2.2. Dış Göçler	19
1.1.3. Göçün Nedenleri.....	20
1.1.4. Sığınmacı Kavramı	21
1.1.5. Mülteci Kavramı	22
1.2. Mülteci Politikasının Tarihsel Süreci.....	24
1.2.1. Geçmişten BM Dönemine Kadar Olan Mülteci Politikası	25
1.2.2. BM Kuruluşundan İtibaren Mülteci Politikası.....	27
İKİNCİ BÖLÜM.....	29

MÜLTECİ POLİTİKASININ HUKUKSAL BOYUTU	29
2.1. Mülteci Statüsünü Belirleyen Şartlar	29
2.1.1. Belirli Bir Sosyal Gruba Mensup Olma	29
2.1.2. Irk	30
2.1.3. Dinsel Etkenler	31
2.1.4. Baskı ve Zulüme Maruz Kalma	32
2.1.5. Siyasal Düşünce	33
2.1.6. Birden Fazla Vatandaşlığa Sahip Olma	34
2.1.7. Vatansız Olma	35
2.2. Mülteci Politikası Üzerine Yapılan Hukuki Çalışmalar	35
2.2.1. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi	36
2.2.2. 1967 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Protokol	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	39
TÜRKİYE VE AVRUPA’NIN MÜLTECİ POLİTİKASI KONUSUNDA ALDIĞI KARARLAR VE ORTAK İŞBİRLİĞİ	39
3.1. Türkiye’nin Mülteci Politikası’ndaki Tarihsel Süreci	39
3.1.1. Osmanlı- Cumhuriyet Dönemi	39
3.1.2. Cumhuriyet Sonrası- 2010 Yılı Dönemi	40
3.1.3. 2010 Sonrası Dönem	41
3.2. Mülteci Politikası’nın Türk Mevzuatındaki Düzenlemeleri	44
3.2.1. İskan Kanunu	44
3.2.2. Pasaport Kanunu	45
3.2.3. Vatandaşlık Kanunu	45
3.2.4. Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun	46
3.3. Türkiye ve Avrupa’nın Mülteci Politikası’nda Ortak İşbirliği	46
3.3.1. Geri Kabul Anlaşması	46
3.3.2. Ulusal Eylem Planı	51
SONUÇ	54
KAYNAKÇA	56
TABLO LİSTESİ	62
ÖZGEÇMİŞ	63

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Naci ÇELİK'e ait "Türkiye- AB İlişkileri Çerçevesinde Mülteci Sorunu " adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Uluslararası Politik Ekonomi Yüksek Lisans programı tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı ve Danışman Üye	: Doç. Dr. Adem SAĞIR	
Üye	: Doç. Dr. Ali ASKER	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım TURAN	
Üye	:
Üye	:

Tez Sınavı Tarihi: 30/01/2020

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eslere metin içerisinde uygun şekilde atıf yaptığımı beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Naci ÇELİK

İmza :

TEŞEKKÜR

14 Şubat 2019 tarihinde baŐladıđım bu y¼ksek lisans tezimi 1 Aralık 2019 tarihinde bitirmiŐ bulunmaktayım. tezimi yazarken desteğini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan aileme ve her konuda yardımını esirgemeyen arkadaŐım Hilal Akg¼ller'e yanımda oldukları i¼in teŐekk¼r ediyorum.

Tezimin hazırlanma s¼recinde ve ilerleyiŐinde her zaman destekleyen ve akademik yolda bilgi birikimiyle bana y¼n veren hocam, Do¼. Dr. Adem Sağır'a teŐekk¼rlerimi bir bor¼ biliyorum.

ÖZ

Mülteci, göç ile bağlantılı kavram olmakla birlikte bu kavrama hukuk alanında kanun ve yasalar getirilmiştir. Bu kavramın tarihsel süreç içerisinde yaşadığı değişimlere yer verilmiştir. Türkiye’ de önemli bir konu haline gelen mülteci konusu, Osmanlı döneminden itibaren yoğun bir mülteci hareketliliğine maruz kalmıştır. Cumhuriyet döneminden sonra ise ulusal mevzuatlarda ve kanunlarda mülteci konusuna düzenlemeler getirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı’yla birlikte Avrupa’da artan mülteci hareketleri mülteciler hakkında kararlar alınmasına neden olmuştur. Bu kararlar neticesinde Türkiye ve Avrupa arasında ilişkilerin gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir. Avrupa Birliği’nin Türkiye ile yaptığı Geri Kabul Anlaşması’nı ve Ulusal Eylem Planını mülteci krizinde münasebetlerini arttırırken son olarak yaşanan Suriyeli mülteci sorunu Avrupa ve Türkiye’nin ilişkilerinde dönüm noktası olmuştur. Dolayısıyla çalışmamı kaleme alırken Türkiye-Avrupa ülkeleri arasındaki işbirliği ve anlaşmalar hakkında bilgi vermek ve bu alanda yapılacak olan araştırmalara kaynak sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışma’nın hazırlanmasında, konu hakkında önemli kişiler tarafından yazılan Mülteci tarihçesi, hukuku ve anlaşmaların olduğu İngilizce ve Türkçe makalelere yer verilmiştir. Türkiye’nin mülteci verilerinin yer aldığı güncel rapor ve resmi internet sitelerin bulunduğu veriler kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Türkiye, Avrupa, Avrupa Birliği, Geri Kabul Anlaşması, Ulusal Eylem Planı.

ABSTRACT

Refugee, although this concept is related to migration, law and regulations have been introduced in the field of law. The changes that this concept has undergone in the historical process are mentioned. In Turkey which has become an important issue for refugee issues, it has been exposed to an intense movement of refugees from the Ottoman era. After the Republican period, regulations have been introduced in the national legislation and laws on the issue of refugees. With World War II Increased refugee movements in Europe have led to decisions on refugees. These decisions result in the development of relations between Turkey and Europe have been affected positively. The European Union has with Turkey Readmission Agreement and the National Action Plan while improving the refugee crisis in relations finally experienced the problem of Syrian refugees has been the turning point in the relationship between Europe and Turkey. Thus, when writing my work, give information about the cooperation agreements between European countries and Turkey, and will be done in this area is intended to provide resources for research.

In the preparation of the study, there are articles in English and Turkish that contain the history, law and agreements of Refugees written by important people about the subject. the current report containing the data of refugees in Turkey, and the data were used where official website.

Key Words: Migration, Refugee, Turkey, Europe, Europe Union, Readmission Agreement, National Action Plan.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Türkiye- AB İlişkileri Çerçevesinde Mülteci Sorunu
Tezin Yazarı	Naci ÇELİK
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Adem SAĞIR
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	30.01.2020
Tezin Alanı	Uluslararası Politik Ekonomi
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	63
Anahtar Kelimeler	Göç, Mülteci, Türkiye, Avrupa, Avrupa Birliği, Geri Kabul Anlaşması, Ulusal Eylem Planı.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	The Refugee Problem Within The Framework of Turkey- EU Relations
Author of the Thesis	Naci ÇELİK
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof Adem SAĞIR
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	30.01.2020
Field of the Thesis	İnternational Political Economy
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	63
Keywords	Migration, Refugee, Turkey, Europe, Europe Union, Readmission Agreement, National Action Plan.

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

age.: Adı Geçen Eser

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

bkz. : Bakınız

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

MCYMK: Milletler Cemiyeti Yüksek Mülteciler Komiserliği

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

UMÖ: Uluslararası Mülteci Örgütü

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Türkiye'nin jeopolitik konumu, mültecilerin barınma, sığınma ve transit geçişi için önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda artan mülteci sorununa karşı Türkiye'nin aldığı tedbirler ve kararlara değinilirken, Türkiye ve Avrupa ülkelerinin bu süreçte yaptıkları işbirliği ve aldıkları kararlar çalışmanın temel konusu olmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Mülteci sorunun yaşanılan savaşlarla birlikte dünya da artması ve bu artışın Türkiye ve Avrupa ülkelerini etkilemesi, devletleri bireysel ve karşılıklı olarak kararlar almaya yönlendirmiştir. Çalışma, alınan bu ortak işbirliğini ele almaya çalışmıştır.

Bu çalışma, mülteci sorunun günümüzün vazgeçilmez ve sürekli güncel olan bir konusu olduğu ve bu konuda Türkiye ve Avrupa ülkelerinin sürekli olarak işbirliği içerisinde olması, anlaşmalar yapmasından dolayı önemlidir. Bu bağlamda çalışma, Türkiye'nin mülteci kavramını tarihsel süreç olarak ele alması, geçmişten günümüze yaşanmış mülteci hareketleri ve aldığı kararlar açısından yapılacak olan araştırmalara kaynak sağlamayı amaçlamıştır. Sonuç olarak bakıldığında Türkiye, ulusal alanda mülteciler konusunda çıkardığı kanunlar, ülkedeki artan mülteci sorununa çözüm amaçlarken uluslararası alanda Avrupa Birliği(AB) ile yaptığı anlaşmalarla birlikte düzensiz bir şekilde artan mülteci sorununa çözüm oluşturmayı amaçlamıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma hazırlanırken uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk, siyasi tarih ve uluslararası politik ekonomi gibi alanlara ait kitaplar, bilimsel makaleler, raporlar, tezler, resmi belgeler ve internet kaynakları toplanarak hukuksal ve tarihsel bir analiz yöntemi kullanılmıştır. Dolayısıyla toplanan bu veriler değerlendirilerek, çıkan sonuçlar uygun bir şekilde yorumlanarak açıklanmıştır.

ARAŞTIRMA PROBLEMİ

Çalışmada genellikle mültecilik kavramına geniş olarak yer verilmiştir. Mülteci sorununun tüm dünya da yaygınlaşması ve bu sorunun Avrupa ve Türkiye ağırlıklı kısımları hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgiler neticesinde Türkiye'deki mülteciler ile ilgili mevzuatların düzenlenmesi, Avrupa'da ise uluslararası anlaşmaların yapılması ve Türkiye- AB arasında ortak işbirliği ve aldıkları kararlara yer verilmiştir.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Araştırma'nın konusu gereği Türkiye ve Avrupa'da yaşanan mülteci politikalarında, uluslararası alanda anlaşmalar ve hukuk konularına değinilmiştir. Bu çalışmanın kapsamında Türkiye-AB arasındaki uluslararası sözleşmeler ve planlar incelenmiştir. Kaynak konusunda terimlerin tekrarlanması ve aynı konulara değinilmesi durumlarından kaçınılmıştır.

Tezin hazırlanması sırasında Türkiye-AB mülteci politikasındaki kaynakların kısıtlılığı çalışmanın yazımında güçlüklereden neden olmuştur.

GİRİŞ

İnsanlığın varoluşundan itibaren süregelen zamanda göç olgusu, insanlığın gelişiminde önemli bir yer edinmiştir. İlk çağlarda insanların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak (tarım, hayvancılık, beslenme vb.) için verimli toprakları tercih ederek göçler gerçekleştirtirken, günümüzde küreselleşmenin etkisiyle savaşların artması, yiyecek, barınma ihtiyacı ve yaşam standartlarındaki düşüş, insanların tabiyeti buldukları ülkeleri terk etmesine zorunlu kılmıştır. Göç kavramı, eski çağlardan günümüze kadar ki süreçte gelişinde göç ile ilgili bağlantılı olan göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramlarını da beraberinde getirmiştir. Ancak bu kavramlar göç olgusundan farklı olarak hukuki belgelerle birlikte kişilerin haklar elde etmesine olanak sağlanmıştır. Tarihsel süreçte birlikte günümüze kadar birçok mülteci hareketliliği meydana gelmiştir. Yaşanan bu hareketlilikle birlikte Dünya'daki nüfusun yer değiştirmesi, ülkelerin ekonomik ve siyasi yapılarında da sorunlar oluşturmuş ve bu sorunlar devletleri çözüm arayışına yönlendirmiştir.

Her ne kadar insanlık tarihi boyunca mülteci sorunu var olmuş bir sorun olarak görülse de bu sorunun gerçek anlamda bir uluslararası sorun olarak algılanması Dünya Savaşları'nın sona ermesiyle mümkün olmuştur. Bu savaşlar neticesinde milyonlarca insan menşei bulunduğu bırakmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla bu insanlar kendilerini güvende hissedeceği ve güvenli bir şekilde yaşayabilecekleri diğer ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Bu zorundalıktan dolayı insanların korunması ve haklarının belirlenmesi açısından mülteci hukukunun doğmasına neden olmuştur.

Birleşmiş Milletler'in (BM) onayıyla 1950 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), BM yetkisiyle dünya genelindeki mültecileri ve mülteci haklarını korumak amacıyla gerçekleştirilen uluslararası hareketleri hazırlamak, liderlik yapmak ve mültecilere yönelik oluşan sorunları çözüme kavuşturmak amaçlandırılmıştır. Mültecilerin haklarını ve refahını savunmak için kurulan BMMYK, kuruluşundan itibaren yaşadıkları ülkeyi bırakmak zorunda olan birçok mülteci'nin güvenli bir şekilde ülkesine dönmesini sağlamıştır. 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi'yle hangi şartlarda mültecilerin statü elde edeceklerine yer verilmiştir. Bu sözleşme de belirtilen statü ile mültecilerin "ırkı, dini, belirli bir grup mensubiyeti, vatansız olması, baskı ve zulümün oluşması, siyasal düşünce ve birden

fazla vatandaşlığa sahip olma’’ gibi kavramlarla birlikte mültecilik kavramı hukuksal boyut kazanmıştır.

1951 Sözleşmesi’nin ortaya çıkmasındaki etken olan İkinci Dünya Savaşı, mülteci’nin tanımını Avrupa ülkelerine göre betimlemiştir. Ancak artan mülteci sorunu 1967 Protokolü’nün imzalanmasına ve 1951 sözleşmesinde mülteciler hakkında belirlenen coğrafi ve zaman kavramlarını kaldırarak mültecilik kavramına evrensel bir boyut kazandırmıştır.

Türkiye jeopolitik konumundan dolayı yüzyıllardır mültecilerin ülkesini bırakarak geldiği ya da geçiş amacıyla kullandığı ülke olmuştur. 1848 Fransız İhtilali, 1923 Yunan Mübadelesi, İkinci Dünya Savaşı sırasında sığınan Yahudiler ve Suriye iç savaşıyla birlikte Türkiye’ye gelen mülteci sayısı her dönemde daha çok artmıştır. Türkiye’nin izlediği ‘‘açık kapı politikası’’ gerçekleşen mülteci akının sebeplerinden biri sayılmaktadır. Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonra artan mülteci sorununa Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından aralıklı sürelerle yasal düzenlemeler (iskan, pasaport, vatandaşlık, yabancıların Türkiye’de ikamet ve seyahatleri) gibi kanunlar getirilmiştir.

Avrupa’da artan sığınma ve iltica sayısı hem Avrupa ülkelerini hem de Avrupa Birliği’ni rahatsız etmiştir. Dolayısıyla artan mülteciler konusunda önlemler almak amacıyla anlaşma ve planlar hazırlanmıştır. AB’nin bu nokta da Türkiye ile olan işbirliği oldukça önemlidir. Çünkü mültecilerin Avrupa ülkelerine geçişinde transit ülke konumunda olmasıdır. Türkiye- AB arasında 2013 de imzalanan Geri Kabul Anlaşmasındaki en önemli etkenlerden birisi de Türkiye’nin AB üyelik müzakere sürecidir. 2015 yılında yaşanan Suriye Mülteci kriziyle birlikte mülteci hareketliliğinde yoğun bir artış yaşanmıştır. Bu durumun Avrupa’yı ciddi anlamda etkilediği görülmektedir. Türkiye yaşanan krizle birlikte artan mülteci sayısını önlemek amacıyla 2016 yılında açık kapı politikası’nı durdurmuştur. Irak ve İran sınırına 900 km’lik duvar örmüştür.

Türkiye-AB arasındaki yapılan diğer bir anlaşma ise Ulusal Eylem Planı’dır. Bu plan Türkiye’nin AB’ye tam üyelik müzakereliğinde Türkiye’nin göç ve iltica politikası’nın AB müktesebatına uyumu hususunda alınacak tedbirlerde yol haritasını

oluşturmuştur. Bu plana göre iltica ve g alanında deneyimli ve uzman bir personel kadrosunun oluşturulması konusu alınmıştır.

Türkiye- AB ile yaptığı bu iki anlaşmayla birlikte AB'ye katılım sürecinde önemli bir görev stlenmeştir. Buna rağmen koşulların sonlandırılmaması üyelik sürecinin gidişatını uzatmaktadır. Türkiye'nin güncel olarak son aldığı kararla birlikte AB'ye üyelik sürecini durdurduğu açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜLTECİ POLİTİKASI KAVRAMLARI VE POLİTİKANIN TARİHSEL SÜRECİ

1.1. Mülteci Politikası İle Bağlantılı Kavramlar

Mülteci Politikası'nın bağlantılı olduğu göç, göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramları bağlantılı olduklarından dolayı sıklıkla karıştırılmaktadır. Bu kavramların birbirinden ayrılması ve ayrı incelenmesi günümüzde önemlidir.

1.1.1. Göç ve Göçmen Kavramı

Göç olgusu, geçmiş yıllardan itibaren süregelen bir durum olan; salgın hastalıklar, iklim sorunları, savaş vs. sebeplerden dolayı gerçekleşirken günümüz tarihi itibarıyla insanların çeşitli nedenlerden dolayı (Ekonomik kriz, Dini sebepler, İç ve dış savaşlar, Adaletsizlik, İş gücü ihtiyacı vb.)¹ ülkelerini terk edip başka ülkelere geçmek zorunda kalmalarına yol açmaktadır.²

Diğer bir deyişle Göç, iktisadi, sosyal, dini, siyasi ve diğer nedenlerden ötürü insan topluluklarının tüm hayatlarını veya bir kısmını geçirmek için bir iskan bölgesinden, başka bir bölgeye yerleşmek amacıyla gerçekleştirdikleri coğrafi olarak yer değiştirme hareketidir.³ Ancak bu göç hareketi, coğrafi yer değiştirme olayından ziyade daha çok köklü ve kapsamlı bir yapıyı bulundurmaktadır. Yaşanan göçler; değişen coğrafi mekân sürecinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplumun yapısını değiştiren nüfus hareketleridir. Göçün tarihsel süreciyle birlikte, ekonomik gelişme, kentleşme ve sanayileşmeyle paralel giden bir olgudur. Sanayi devrimi neticesinde batı toplumları, modernleşme, ekonomik gelişme ve endüstrileşmeyle birlikte kentleşmedeki oran artmıştır. Gelişmekte olan ve gelişmeye devam eden ülkelerde ise bu süreç devam etmektedir.⁴

¹ Yüksel Koçak ve Elvan Terzi, "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:3, (2012), 165.

² Beytullah Mican, *Türkiye'nin Mülteci Sorununa Yaklaşımı ve Dış Politikaya Etkileri*, (Yüksek Lisans, Nişantaşı Üniversitesi, 2017), 4.

³ Yusuf Sayın vd., "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 31, (2016), 2.

⁴ Umut Evlimoğlu ve Can İnak, "Türkiye'de İç Göçlerin İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması 1'e Göre İtici Ve Çekici Güçler Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi (2008-2016)", *I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi Ve Siyaset Kongresi'nde sunulmuştur.* (2017), 537.

Göç çok karmaşık bir meseledir. Çünkü egemen bir kurum olarak devlet ve devlet içindeki insanlar, devletin sınırlamalarıyla sınırlı hak ve yükümlülüklerle sahip olduğu vatandaşlarıdır. Bu vatandaşların ülkelerini terk edip ülke sınırlarını geçerek, uyulması gereken düzenlemeleri bırakıp, diğer ülkelerin düzenlemelerine uyulmasına tabi olmaktadır.⁵

Göçün oluşumuna bakıldığında ekonomik ve sosyal gelişmelerin meydana getirdiği neden olarak düşünülse de bununla birlikte ekonomik ve sosyal sebeplerin düzeltilmesinde aracı, veya bunun aksine süreklilik gösteren durgunluk ve eşitsizliğin bir kaynağı olabilir. Dolayısıyla burada karar verici sayılan göçün karakteri ve devletlerin bu konu üzerindeki seyrettikleri politikalardır.⁶

Göçmen kavramını, sığınmacı ve mülteci kavramından ayıran duruma bakıldığında, ülkesini kendi isteği doğrultusunda dışarıdan herhangi bir zorlama olmaksızın ekonomik sebeplere dayalı nedenlerden dolayı gelecekte beklenenleri yükseltmek amacıyla diğer bir ülke veya ülkelere göç edecek olan kişi ve aile üyelerini içermektedir.⁷

Göçmenlerin kabulünü onaylayan ülkeler aynı şekilde göçmenleri kabul etmekte zorunlu değildir. Çünkü bu kişiler uluslararası hukukun koruması altında değildir. Yine belirtmek gerekir ki fakirlik ve az gelişmişlik zorunlu göç için yeterli sebep değildir. Ancak, etnik veya dinsel gruplara baskı, iç çatışmalar ve sistematik insan hakları ihlalleri yoksulluk ile birleştiği zaman zorunlu göç kabul edilebilir.⁸

1.1.2. Göç Türleri

Göç kavramı, yapılan göçün hareketlilik alanına ve türüne göre iki ayrı kısımda incelenmektedir. Bunlar; iç göçler ve dış göçler şeklinde belirtilmektedir.

⁵ Mutmanna Syam, *Ueropean Union Policy On Refugees: An Example Of Poland*, (Yüksek Lisans, Gazi Üniversitesi, 2018), 5.

⁶ Güler Ünlü, *Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde ‘‘Mültecilik’’* (Yüksek Lisans, Muğla Üniversitesi, 2007), 7.

⁷ Ogün Özgür, *Avrupa Birliği ve Yasadışı Göçmen/Mülteci Sorunu: Sınır Güvenliği ve Türkiye Etkileri*, (Yüksek Lisans, Harp Akademileri, 2013), 18.

⁸ Volkan Keskinaya, *Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme ve Türkiye*, (Yüksek Lisans, Gazi Üniversitesi, 2010), 6.

1.1.2.1. İç Göçler

İç göçler, ülke içerisinde nüfusun yer değiştirmesi olarak bilinmektedir. Bir şehirden başka bir şehre, bir bölgeden başka bir bölgeye geçici veya sürekli bir şekilde insanların hareket etmeleridir.⁹ Bir ülkede gerçekleşen iç göçlerde ülke'nin nüfusu değişmemektedir. Ancak İç göçlerdeki hareketlilik yerleşim yerlerindeki nüfus oranını değiştirmektedir. Siyasal toplumsal ve ekonomik nedenlerden kaynaklı iç göçlerdeki hareketlilik çoğunlukla o ülkedeki gelişmemiş bölge ve şehirlerinden gelişmiş bölge ve şehirlere doğru hareket etmektedir.¹⁰ Toplum yapısında gerçekleşen değişimler sürecin ilerleyişiyle bir takım sorunları da ortaya çıkarmıştır. Özellikle şehirlerde oluşan bu sorunlara karşı farklı çözüm ve öneriler gündeme getirilmiştir. Bu sorunların halen devam etmesi ise, farklı bir açıdan soruna bakılmasını gerektirmektedir.¹¹

İç göçler, mevsimlik göçler ve yerleşme amaçlı göçler olarak iki kısımda ele alınmaktadır. Bu sınıflandırmada amaçlanan, varılan yerleşim yerinde kalma süresinin dikkate alınarak yapılmasıdır.

Yukarıda belirtilen iç göçler, ağırlıklı olarak modern sanayi toplumlarında geçerliyken, tarım toplumlarında ise insanların toprağa bağlı olmaları nedeniyle nüfusun yer değişimi birey veya bireylerin iradesinden bağımsız gerçekleşmektedir. Dolayısıyla göç, yer değiştirmelerde zorlayıcı etkenin haricinde yalnızca gönüllü olarak yer değiştirmelerini kapsayacak ise bu kategorinin gerçekleşmesi için ulus devletin, modern toplumun ve özgür bireyin oluşmuş olması gerekmektedir.

Kişi ya da kişilerin kendi ülkelerinde “seyahat etme” veya “yaşama özgürlüğünü” kullanıyor olması bunun yasal bir düzenlemeye bağlı olmadan gerçekleşmesinde iç göçlerin etkisi görülmektedir. İç göçleri dış göçlerden ayıran önemli faktör ise ülkelerin vatandaşlarına kendi ülkeleri içerisinde vize uygulamaması durumudur. Bu duruma örnek olarak; AB'nin üye devletleri, kendi ülkelerinin vatandaşlarına birlikteki diğer ülkeler arasında hareket etme olanağı ve vatandaşların özgürlüklerini korumayı ve geliştirmeyi amaçlamıştır. Dolayısıyla iç göçler, genel

⁹ Levent Şahin, *Uluslararası İşgücü Akımlarının Ekonomik Etkileri: Türk İşgücü Göçü*, (Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi, 2008), 6.

¹⁰ Murat Erol ve Oya G. Ersever, “Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale”, *KHO Bilim Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, (2014), 50.

¹¹ Hakan Bostan, “Türkiye’de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Coğrafya Dergisi*, Sayı: 35, (2017), 3.

olarak kişilerin bireysel olarak kararlarını verme ve vatandaşı bulunduğu ülkenin iktisadi ve sosyal kalkınması çerçevesinde gerçekleşmektedir. Yani diğer bir deyişle iç göçler, gelişmekte olan ülkelerin gelişme esnasında yaşadıkları süreç ve beklenen gelişme olarak belirtilmektedir.¹²

1.1.2.2. Dış Göçler

Dış göçler, bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan diğer bir deyişle kıtalar arasında yer değiştirmesine ise dış göç denilmektedir.¹³ Dış göçler, gönüllü ve zorunlu şekilde olabilmektedir. Ulaşım ve haberleşmedeki gelişmeler ve artış göçlerin ülkeler arasındaki oranını da arttırmaktadır. Bunun yanı sıra yaşanan doğal afet, kıtlık, terör ve savaş gibi durumlar kişileri zorunlu dış göçlere, iyi şartlarda yaşama isteği gibi sebeplerde gönüllü dış göçlere neden olmaktadır.¹⁴

Sosyal ve ekonomik sebeplerden dolayı gerçekleşen dış göçler, genel olarak geri kalmış veya az gelişmiş ülkelerden, gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere doğru göçlerin meydana gelmesine zemin hazırlayabilmektedir. Ancak böyle bir dış göç hareketliliğinin gerçekleşebilmesi için iki ülke arasında bir iş gücü veya insan kaynaklarının arz-talep dengesinin hukuki çerçevede oluşması gerekmektedir. Bununla birlikte dış göçlerin nedenlerinin ortaya çıkması için iki ülke arasında yapılacak iki taraflı anlaşmalar, vize ve gümrük konusunda ortak hareket edilmesi durumu ve uluslararası hukuk kurallarına uygun olması gerekmektedir.¹⁵

Yapılacak olan dış göçler; işçi göçü, yurtdışına işçi akımı, veya beyin göçü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumların gerçekleşebilmesi içinde gidilmek istenilen ülkenin çekici faktörlerinde, işgücü ihtiyacı bulunmalıdır. Fiziksel bir göç olan işgücü göçü, kişilerin fizik güçlerini, şartların daha iyi olması amacıyla kullanmak için göçmektedir. Dış göçler olgusunda “beyin göçünü” diğerlerinden ayrı olarak değerlendirilmelidir. Çünkü Beyin göçü tanımının içerisine üniversite derecesine sahip ya da bir alanda geniş bilgiye sahip olan yüksek nitelikli kişiler girmektedir.¹⁶

¹² Ertuğrul Güreşçi, “Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:9, Sayı:43, (2016), 1061.

¹³ Yılmaz Demirhan ve Seyfettin Aslan, “Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi”, *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt:5 Sayı:9, (2015), 25.

¹⁴ Erol ve Ersever, *age.*, 50.

¹⁵ Güreşçi, *age.*, 1061.

¹⁶ Evlinoğlu ve İnak, *age.*, 538.

1.1.3. Göçün Nedenleri

İnsanlar çeşitli sebeplerden dolayı ülke içinde ya da ülkeler arasında sürekli bir biçimde yer değiştirmektedirler. Gerçekleşen bu hareketliliğin birkaç nedeninin olduğu görülmektedir. Bunlar;

- Demografik etkenler,
- Ekonomik etkenler,
- Az gelişmiş ülkelerdeki zayıf durumdaki yönetim ve kamu hizmetlerinin Yetersizliği,
- Savaş, çatışma ve doğal felaketler,
- Uluslararası ağlar şeklinde ifade edilebilir.¹⁷

Göçün nedenlerine bakıldığında ön plana çıkan konuların başında itici ve çekici faktörler bulunmaktadır. Çünkü göçler itici ve çekici faktörlerin etkisiyle meydana gelmektedir.¹⁸ İtici güçler arasında demografik, çevresel, siyasi ve ekonomik baskılar sayılabilmektedir. Göçmenleri bir bölgeden başka bir bölgeye yönlendiren çekici güçler ise, itici güçlerin tam aksi olan güçlerin sonucudurlar; Yaşama koşullarını daha iyi bir hale getirmek için kişisel güvenlik, bağımsızlık ve özgürlük şansı ile eğitim, kültür ve ekonomik fırsatlarla ilgili olanaklara sahip olunmasıdır.¹⁹

Köyden ya da kırdan kentlere olan göçlerin nedeni açıklanırken, önce şehrin cazibesi, daha sonra ise kırın iticiliği, ifadelerine yer verilmektedir. Şehrin cazibesinde şehir hayatının, ekonomi, sağlık, eğitim ve refah gibi alanlarda kişiye sunacağı fırsat ve imkânlarla ilgilidir. Şehir, göç eden kişilere uzun bir sürede umut ve fırsat sunabilmektedir. Kırın iticiliği durumunda ise, makineleşmeyle birlikte tarım alanındaki işgücü açığı, kan davaları gibi olumsuz durumların kişileri zorunlu olarak göç etmeye yönlendirmesidir.²⁰

Kırdan dışa göçlerin diğer bir nedeni ise, tarımdaki makineleşmenin artması ile toprağın dağılımındaki adaletsizliktir. Tarım bölgelerinde, emek ve sermaye oranı ile ekilebilir toprakta ve emek oranında artış, bireyleri göç etmeye zorunlu bırakacaktır.

¹⁷ Demirhan ve Aslan, *age.*, 28.

¹⁸ Hayri Abar, *Türkiye'de İller Arası Göçün Belirleyicileri: Mekansal Ekonometrik Model Yaklaşımı*, (Yüksek Lisans, Atatürk Üniversitesi, 2011), 13.

¹⁹ Volkan Yalçın, "Sakarya'daki Iraklı ve Suriyelilerin Göç Süreçleri, Bütünleşme ve Gelecek Beklentileri", *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, (2019), 340.

²⁰ Evlimoğlu ve İnak, *age.*, 536.

Makineleşmenin etkisiyle kişiler işsiz kalacak ve buldukları bölgelerden gitmek isteyecektir.²¹

1.1.4. Sığınmacı Kavramı

Sığınma, kişinin menşei bulunduğu ya da yaşadığı ülkeyi oluşan baskılardan dolayı bırakarak bir başka devletin ülkesine, devlet gemi ya da uçağına veya diplomatik temsilciliğine giderek o devletin korunmasına tabi olunması durumudur. Korunma ihtiyacı olan ve başka bir devlet ülkesinde korunma arayışındaki kişilere güvenli bir ortam oluşturmak amacıyla oluşan sığınma, kişi ve kişilerin baskı yada ülke içindeki savaştan kaçması sebebiyle toplu olarak yaşanacağı gibi, ülkesinde yaşadığı ayrımcı uygulamalardan ya da siyasal baskılardan kaçan tek bir kişinin de bireysel olarak talepte bulunmasıyla da sığınma gerçekleşmektedir.²²

Sığınmacı kavramı'nın diğer bir tanımını yapacak olursak; yaşadığı ülkede şiddet olaylarından, işkence görme korkusu olan veya silahlı çatışmalardan dolayı hayati tehlikesi bulunan, bu sebepten dolayı da başka bir ülkeden mülteci statüsü talep eden kişiye sığınmacı denir.²³

Sığınmacı ile mülteci kavramlarının iki farklı terim olarak değerlendirilmesinin nedeni devlet ya da ülkelerin kesin olarak mülteci saydıkları ve daha mülteci olarak saymadıkları kişilere karşı uygulamalarında bazı farklılıklar yer almasıdır. Sığınmacı; mülteci statüsü almak için başvuru yapmış fakat başvurusu henüz kesin bir karara bağlanmamış kişileri ifade etmek için kullanılır. Ancak yer alan tanım çoğunlukla mülteci statüsü almak için yapılan başvuruların hükümet veya BMMYK aracılığıyla bir karara varılmasını bekleyen kişi veya kişiler için kullanılmaktadır. Belirtilen sığınmacıların resmi olarak statüleri tanınmasa da vatandaşlıkları'nın bulunduğu ülkelere zorlama ile geri yollanamazlar.²⁴ Ülkedeki sığınmacılara asgari yaşam standardı sağlanır.²⁵

²¹ Fatih Çelik, "İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 27, (2006), 152.

²² Zeynep Yeniciler, *Mülteci Sorununun Tarihi ve Bir Çözüm Arayışı: Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması* (Yüksek Lisans, Kocaeli Üniversitesi, 2018), 11.

²³ Mican, *age.*, 7.

²⁴ Göç İstatistik Raporu 2017, "Göç İstatistik Raporu", *Türk Kızılayı*, (Ankara, kızilay.org.tr),

²⁵ Keskinaya, *age.*, 6.

Sığınmacılar çıkan olumsuz bir karar neticesinde ülkeden gitmek zorunda olması ve insani veya diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalmalarına izni verilmemişse, bu kişilerin ülkede haklarının bulunmayarak ve ülkedeki durumu düzensiz olan bir yabancı konumuna düşerek sınır dışı edilebilmektedirler.²⁶

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin (AİHM) 14. maddesi herkesin zulüm gördüğü ülkenin dışındaki diğer ülkelerde sığınma arayışı veya sığınmaya hakkının var olduğu belirtilmektedir. Ancak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin hukuki açıdan bağlayıcılığı yoktur ve sadece tavsiye niteliğinde yön gösterici bir belgedir.²⁷

1951 Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin hukuki statülerine dair önemli maddelerin yer verildiği bir belge olmasına rağmen Sözleşme'de sığınma hakkının temel bir insan hakkı olup olmadığına değinilmemiştir. Dolayısıyla bu kararı verme yetkisi devletlerin inisiyatifine bırakılmıştır. Bırakılmasının nedeni ise bir devlet ülkesinde bulunan yabancı kişilere sığınma hakkı tanınması veya tanınmaması o devletin yapmış olduğu uluslararası antlaşmalar ve kendi iç mevzuatı çerçevesinde tartışılacak bir konu olarak değerlendirilmesidir.²⁸

Mülteci statüsü vermek istemeyen ülkelerde gündeme getirilen sistem “geçici koruma”dır. Bu sistem, kişilerin acil koruma ihtiyacı karşısında haklarını koruyabilmek ve güvenli bir ortam sağlamak için geliştirilmiştir. BMMYK Yürütme Komitesi 1980 yılında bu konuya ilişkin olarak aldığı 19 nolu kararında kitlesel sığınma ile karşı karşıya kalan devletlerin, gerekli olduğu takdirde diğer devletlerden sorunu eşit olarak paylaşmak için yardım alabileceğine değinmiştir.²⁹

1.1.5. Mülteci Kavramı

Mülteci, menşei ülke'nin dışında bulunan ve tabiiyeti, ırkı, dini, siyasi düşüncesi veya belirli bir sosyal gruba mensubiyeti³⁰ nedeniyle zulme uğrayacağından haklı

²⁶ Özgür, *age.*, 20.

²⁷ Hilal Akalın, *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye'de Mülteci Hukuku: Suriye Örneği*, (Yüksek Lisans, Beykent Üniversitesi, 2013), 6.

²⁸ Neslihan Eriş, *Avrupa Birliği'nde Mültecilerin Hukuki Durumu*, (Yüksek Lisans, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2007), 17.

²⁹ Akalın, *age.*, 7.

³⁰ Yusuf Furkan Şen ve Gözde Özkorul, “Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Bir Eşik: Sığınmacı Krizi Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, (2016), 91-92.

sebeplerle korktuğu için menşei olduğu ülkeye geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişilere denilmektedir.³¹

Mülteci, sığınma başvurusu yapan ve olumlu sonuçlanarak o ülkede mülteci olarak kalmasına izin verilen ve bu izinle birlikte birtakım hakları elde etmiş olan kişileri ifade etmektedir. Mültecilik hukuksal bir statüye değinirken sığınmacılık ise fiili bir durumu ifade etmektedir. Sığınmacıya sağlanan haklar mültecilere sağlananlara göre daha kısıtlı düzeyde kalmaktadır.³²

Mültecileri diğer göç kavramlarından ayıran durum mültecilerin yaşadıkları yerleri rızaya dayalı olmadan terk etmeleri; uluslararası koruma ve yardıma muhtaç olmaları; kendilerini ülkeleri dışına çıkmak zorunda bırakan problemlerin çözüleceği ve ülkelerine geri dönecekleri inancını barındırmalarıdır.³³

1951 Cenevre Sözleşmesi mülteci'nin tanımını coğrafi açıdan Avrupa ile zaman açısından ise 1 Ocak 1951'den öncesi ile sınırlandırmıştır. Ancak ilerleyen süreçte oluşan yeni mülteci sorunları yüzünden sözleşmenin yeniden düzenlenmesi gerekmiş ve ek olarak 1967 New York Protokolü oluşturulmuştur. Protokol'ün 1. maddesinin 2. fıkrasında mülteci tanımı için var olan "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve söz konusu olaylar sonucunda" ifadeleri yerine her şahıs ifadesi yer almıştır. Protokol'ün 1. maddesinin 3. fıkrasında ise taraf olan devletlerin bu Protokol'ü hiçbir coğrafi kısıtlamaya gitmeden uygulayacakları belirtilmiştir.³⁴

Mültecinin geçerliliği ve mülteci statüsünün nasıl sağlanabileceği için birkaç temel gereksinim vardır. Birincisi, insanlar menşei olan ülkelerinden dışarıda sığınma aramak amacıyla ülke sınırını geçmeleri. İkincisi, menşei ülkesine geri dönmenin imkansız olacağı korkusu'nun oluşması. Üçüncüsü ve en önemlisi, geri gönderme yoktur veya hiçbir sözleşme devleti mülteciyi kendi isteklerine neticesinde geri gönderemez. Ayrıca, mülteci, sığınmacıya verilen bir statü olduğu için, statü

³¹ Göç İstatistik Raporu 2017, "Göç İstatistik Raporu", *Türk Kızılayı*, (Ankara, kızilay.org.tr), 1.

³² Ünlü, *age.*, 81.

³³ Eriş, *age.*, 5.

³⁴ Hale Demirtaş, *Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İlişkilerine Etkisi*, (Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, 2009), 8.

reddedilebilir veya mülteci statüsünün kesilmesi olarak da bilinir. Bu statüyü bırakmak için, olaya ilişkin birkaç önemli faktör de vardır.³⁵

1. Yeni bir uyruk edinme.
2. Eski bir uyruklunun yeniden kazanılması.
3. Gönüllü geri dönüş.
4. Özel olarak kabul edilmek ve kendi ülkelerinde demokratik bir seçim rolü üstlenmek belirtmek, bildirmek.

Mülteci ve göç konusunda meydana gelen sorunlardan birisi yasa dışı göç ve yasa dışı göçmenlerdir. ülkesini terk eden kişinin başka bir ülkeye yasal olmayan yolları kullanarak girmesi yada yasal yollardan girmesine rağmen yasal süresi dolduğu halde ülkeden çıkış yapmayarak o ülkede kalmaya devam etmesine yasa dışı göç (illegal immigrantation), bu kişiye de yasa dışı göçmen (illegal immigrant) denilmektedir. Mülteci ve sığınmacılara sağlanan koruma tedbirleri Yasa dışı göçmen için alınmamaktadır. Toplumsal uyumun sağlanması ya da üçüncü ülkeye yerleştirme gibi idari işlemler mülteciler ve sığınmacılar için uygulanırken, yasa dışı göçmen de sadece idari açıdan geri gönderilme işlemi yapılır.³⁶

Mülteci tanımı bölgesel belgelerde genişletilmiş olsa da uluslararası bağlayıcılığı olan belgelerde soğuk savaş döneminin gereksinimlerine uygun olarak “haklı zulüm görme korkusu” etrafında şekillendirilmekte; doğal afetler, savaş ve iç karışıklık gibi konular mülteci statüsüne başvurma nedenlerinden olmadığı için özellikle Cenevre Sözleşmesi literatürde eleştirilmektedir. Bunun yanı sıra mültecilere ilişkin belgelerde sığınma kavramının tanımlanmadığı da göze çarpmaktadır. Sığınma kavramı Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesinde kısaca tanımlanırken, BM Ülkesel Sığınma Bildirisinde de geçmekle birlikte tanımı yapılmamıştır.³⁷

1.2. Mülteci Politikasının Tarihsel Süreci

Mültecilik faaliyetlerinin ne zaman meydana geldiği tam olarak bilinmemekle birlikte dönemin toplumları ve bu toplumların yerleşimlerdeki farklılıklardan dolayı

³⁵ Syam, *age.*, 79.

³⁶ Ali Kemal Nurdoğan vd., “Türkiye’nin Mülteci Sorunu Ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri”, *İş ve Hayat*, Cilt:2, Sayı:4, (2017), 220-221.

³⁷ Ünlü, *age.*, 86.

etkili olabilir. Sınırların net olarak belirtilmemiş olması da, sığınma hakkının meydana gelişini geciktirmiştir. Tarihsel süreçte insanların korku, baskı, zulüm karşısındaki vaziyetinden kurtulmak için buldukları ülkeleri bırakmak durumunda kalmışlardır. Dolayısıyla bu insanlar mülteci konumuna düşmüş ve çoğunluğu yerleşmek için bir ülke bile bulamamıştır.³⁸

Çalışmanın bu kısmında mülteci politikasının tarihine bakarken, eski çağlarda mülteciler, BM kuruluşundan itibaren mülteciler olarak ele alınmakla birlikte bu iki tarih arasındaki geçiş dönemlerine de değinilecektir.

1.2.1. Geçmişten BM Dönemine Kadar Olan Mülteci Politikası

Mülteci kavramı, M.Ö.'den 19. Yüzyıla kadarki süreçte göç ve sığınma kavramı ile belirtilmekteydi. Eski Yunan döneminde sığınma hakkını dini kaynaklar sağlamaktaydı. Bu dönemde sığınma hakkı öncelikle ayrıcalıklı insanlara veya topluluklara verilmiş daha sonra kölelerin de bu haklardan yararlanması sağlanmıştır. Mısır-Hitit anlaşmaları artan özerk Yunan site şehirlerinde etkisini göstermeye başlamış böylelikle her bir Yunan site şehrinde sığınmacılarla ilgili farklı uygulamalara gidilmiştir. Yunan şehrinin birinde sığınma hakları sadece bireyleri ilgilendirirken, diğerinde tüm toplumu ilgilendirmiştir.³⁹

I.Jüstinyen çağdaş anlamda sığınmacılar hakkında ilk düzenlemeleri oluşturmuştur. Alimlerin bulunduğu konsey tarafından, Roma Hukuku derlenerek yapılan düzenlemeyle, suçlamaları ağır olmayan kişilere sığınma hakkı tanınmasıyla ilgili hükümler yer almaktadır. Sığınma faaliyetleri geleneksel bir süreçle birlikte, monarşinin güç kazanmasıyla devletin yetkileri içinde yer almıştır. Azınlıkların adet ve inançlarına yönelik yaşanan baskılar göç ve sığınma hareketlerine neden olmuştur. Milattan sonra 711 yılında İspanya, yüz yıl sürecek bir Arap işgaline maruz kalmış ve Arap egemenliği sona erdikten sonra, İspanya' da yaşayan Yahudiler ve Araplar ülkeden gitmek zorunda kalmışlardır. Araplar Kuzey Afrikaya, Yahudilerin bir kısmı ise, Avrupa'ya dağılmıştır. Kalan Yahudiler ise 1492 yılında İspanya'nın Kadis Limanı'ndan Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş gemileriyle birlikte Osmanlı

³⁸ Emin Yağcı, *Türkiye'de Mülteci Problemi ve Hukuki Boyutları*, (Yüksek Lisans, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2018), 4.

³⁹ Demirtaş, *age.*, 8.

topraklarına yerleştirilmek için getirilmeleri tarihte meydana gelen toplu sığınma hareketlerinden birisi sayılmaktadır.⁴⁰

Tarihin ilerleyişiyle birlikte ülkelerin güç mücadelesi beraberinde ihtilalleri ve sömürgeciliği de beraberinde getirmiştir. Bunun neticesinde ülkelerin bağımsızlık mücadeleleri gerçekteşirken, kitlesel göçlere ve sığınmalara yol açmıştır.⁴¹

1800'lü yıllarda Avrupa'nın ekonomik ilerleyişiyle birlikte siyasi mülteci akımları oluşmuş, bu durum Birleşik Krallığın bünyesinde 1848 yılında yabancıları sınır dışı etmeye olanak sağlayan "Aliens Removal Act" kabul edilmiştir. Bu düzenlemeler dış odaklı gelişen durumlardan biri olan 1789 Fransız İhtilalinden hemen öncesindeki gelişmelerin paralelinde Birleşik Krallık'a yönelen mülteci akımlarının önlenmesi amacıyla kabul edilmiştir.⁴²

Dünya da artan güç mücadelesi ile birlikte 1919 ve 1939 yılları arasında yaşanan savaşlar, çatışmalar, siyasi karışıklıklar neticesinde sadece Avrupa'da 5 milyonun üzerinde insan ve dünyanın çeşitli bölgelerinde birçok insan ülkelerini bırakmış ya da bırakılmaya zorlanmıştır. Bu durum karşısında bu kişilere koruma ve yardım mekanizması geliştirmek için ilk adım 1921 yılında Kızılhaç Komitesi'nin Rusya'daki ihtilal yüzünden yerlerinden edilmiş mültecilere yardım edilmesini Milletler Cemiyeti'nden (MC) talep etmesiyle gerçekteşmiştir.⁴³

Kızılhaç Milletlerarası Komitesi'nde görev yapan Nansen'in oluşturduğu Milletler Cemiyeti Yüksek Mülteciler Komiserliği(MCYMK) sayesinde o dönemde MCYMK 52 ülkenin hükümetince kabul edilmiş olan Nansen Pasaportu ismi verilen bir kimlik kartını I. Dünya Savaşı tutsaklarının ülkelerine dönüşlerini sağlamak amacı ile düzenlemiştir. Mültecilerin siyasi ve hukuki koruması 1930 yılında Nansen'in ölmesi ile birlikte 1931 yılına dek Milletler Cemiyeti'ne bırakılarak Yüksek Komiserliğin bu örgüte bağlanması sağlanmıştır. Bu ofis, International Nansen Office For Refuges adlı otonom örgüt haline gelmiştir.⁴⁴

⁴⁰ Yağcı, *age.*, 4.

⁴¹ Nasıh Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı, "Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:62, Sayı:4, (2013), 1011.

⁴² Özgür, *age.*, 65.

⁴³ Eriş, *age.*, 23.

⁴⁴ Mican, *age.*, 12.

1929 Ekonomik Buhranı ile birlikte, uluslararası göç neredeyse tamamen durmuştur. Geri dönüş amacıyla yapılan düşük miktardaki göç hareketleri haricinde 1930'larda çok az uluslararası göç hareketi meydana gelmiştir. Aslında, I. Dünya Savaşı ile başlayan uluslararası göçün azalma eğilimine girme süreci, kombine olarak iki ayrı dünya savaşının yaşanmış olması, Büyük Buhran ve kısıtlayıcı göçmenlik politikalarının uygulanmaya başlanmış olması, "Yeni Dünya"ya yönelmiş olan uluslararası göçmenliği boğmuş ve 1950'lere gelene kadar bir daha hiçbir zaman 1914'ten önceki büyüklüğe ulaşamamıştır.⁴⁵

İkinci Dünya Savaşı, 20. yüzyılın en önemli savaşı olarak tartışılmakla birlikte, yalnızca Müttefik milletlerle (İngiliz, SSCB ve ABD) ve (Nazi Almanyası, Faşist İtalya ve İmparatorluk Japonya'sı) gibi önemli güç ülkelerin yer almasıyla birlikte savaşın büyüklüğü, yoğun bir mülteci hareketliliğini de beraberinde getirmiştir.⁴⁶ 1945'ten itibaren Avrupa hem savaş sırasında ve hem de savaş sonrasında mülteci yoğunluğuna maruz kaldı ve Avrupa'nın en büyük mülteci krizi yaşanmaya başladı. Yaklaşık 60 milyon Avrupalı, savaş sırasında ve sonrasında sonrası dönemde istemeden evlerinden olmuştur.⁴⁷

İkinci Dünya Savaşı bitiminde uluslararası mülteci yardım kuruluşları öncelikle Avrupa'daki mülteci sorununa özellikle Yahudilere ve Komünist rejimden kaçanlara çözüm bulmak amacıyla kurulmuşlardır. Öte yandan mültecilere ilişkin konular başta Amerika olmak üzere Batılı devletlerce ulusal güvenlik başlığı altında yer almış ve mülteciler sadece komünizmden kaçanları ifade etmiştir. Bu anlamda bu göçmenler Soguk Savaş döneminin bir aracı konumuna gelmekle birlikte, özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin vatandaşları komünist rejimden kaçmaları anlamında cesaretlendirilmişlerdir.⁴⁸

1.2.2. BM Kuruluşundan İtibaren Mülteci Politikası

BM anlaşmasının yürürlüğe girmesinden hemen sonra, BM'nin ilgilendiği ilk ve an için en önemli sorun mülteciler olmuştur. BM, 1951 sözleşmesi yürürlüğe girinceye

⁴⁵ Özgür, *age.*, 66.

⁴⁶ İbrahim Kaya ve Esra Yılmaz Eren, "Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu", *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, (2014) 12.

⁴⁷ Syam, *age.*, 21.

⁴⁸ Ünlü, *age.*, 88.

kadar, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) kabul edilmiş, Uluslararası Mülteci Örgütü (UMÖ) kurulmuş ve bu örgüte hükümetler arası mülteciler komitesinin görevleri devredilmiştir.⁴⁹

BM bünyesinde 1950 yılında kurulan BMMYK, artan önemli mülteci sorunlarına çözüm üretmek ve bu sorunun çözümünde önemli rol üstlenmiştir.⁵⁰ Macaristan krizinde Batı Avrupa'ya yardım ederek faaliyetine başlayan BMMYK, 1954 yılında oluşan Cezayir Bağımsızlık Savaşı'nın neticesinde 1,2 milyon insan yerinden olmuştur ve 1962 yılında savaşın sona ermesiyle birlikte BMMYK'nin bu süreçte görev üstlenerek 250.000 mültecinin ülkelerine geri dönmesini sağlayıp, yaptığı faaliyetlerle dünya sahnesinde yerini almıştır.⁵¹

1960'lara kadar Avrupa merkezli devam eden mülteci rejimi 1960'lar itibariyle sömürgelerin tasfiye edilmesi süreciyle Afrika'da baş gösteren çatışma ortamıyla uluslar arası bir görünüme sahip olmuştur. Bu bölgelerdeki mülteci hareketleri Avrupa'da görülenden çok daha karmaşık bir görünüm sergilemektedir. Bu dönemde sömürgelerin tasfiye edilmesi ve İngiltere, Fransa gibi sömürgeci güçlerin bölgeden fiilen çekilmesi ve bölgede ulusal sınırların belirginleşmesi, etnik azınlıkların sayılarında bir artışı da beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda bağımsızlığını yeni kazanan ülkeler ulusal kimlik bilinci oluşturma yolunda çalışmışlar ancak bu süreç bölgede azınlıklara karşı sertleşen tutumları da beraberinde getirmiştir.⁵²

Mülteciler, Soğuk Savaş'ın ideolojik rekabetinde de önemli sembolleri haline gelmiştir. Batıya geçen sığınmacılar, önemli bir politikayı ve ideolojiyi temsil ettiklerine inanıyorlardı.⁵³

⁴⁹ Keskinaya, *age.*, 10.

⁵⁰ Elif Uzun, "Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK'nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri", *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, (2016), 69.

⁵¹ Mican, *age.*, 14.

⁵² Ünlü, *age.*, 89.

⁵³ Syam, *age.*, 23.

İKİNCİ BÖLÜM

MÜLTECİ POLİTİKASININ HUKUKSAL BOYUTU

2.1. Mülteci Statüsünü Belirleyen Şartlar

1951 Cenevre Sözleşmesinde, kişinin mülteci statüsü edinebilmesi için, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti, ırkı, dini, baskı ve zulüme maruz kalması, siyasal düşüncesi, birden fazla vatandaşlığa sahip olma ve vatansız olma gibi nedenlere dayanması gerekmektedir.

2.1.1. Belirli Bir Sosyal Gruba Mensup Olma

Belirli bir sosyal gruba mensup olma durumu, genel olarak kökeni, sürdürülen yaşam biçimi ve sosyal statüye sahip aynı kişilerden oluşmaktadır. Belirli bir gruba mensup olma durumu sözleşmede tanımlanmamışken, kimleri kapsadığı veya kimlerin kapsam dışında kaldığı açıklanmamıştır.⁵⁴ Ancak şu söylenebilir ki; bir amaç için bir arada olan kişiler, kadınlar, aşiret mensupları, homoseksüeller belirli bir gruba mensup olabilirler. Fakat bu kişiler seçimlerden dolayı baskıya maruz kalıyorsa, saldırıya uğrayıp insanlık dışı bir muameleyle karşılaşıyorsa haklı sebeplerden dolayı mülteci statüsü talep etmektedirler.⁵⁵

1951 Cenevre Sözleşme'sinde yer alan din, ırk, siyasi görüş ve milliyet unsurlarının kişileri baskı ve zulme karşı korumada yetersiz kalacağından, İsveç delegesi önerisiyle sosyal gruba mensubiyet ibaresi de sözleşmeye dahil edilmiştir.

Böylelikle kişiler farklı sosyal grubun mensubu olduklarından dolayı baskı ve zulüm görürlerse mülteci statüsünde değerlendirileceklerdir.

Belirli bir sosyal gruba mensubiyetin iradi yada irade dışı olan kimi şekilleri olabilir. Örnek verilecek olunursa bu sosyal grup, renk, cins ve doğuştan gelen ve değiştirilmesi imkansız olan, kişinin iradesiyle geçmişte almış olduğu fakat kendi

⁵⁴ Osman Şaşkın, *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Avrupa Birliği*, (Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, 2017), 17.

⁵⁵ İnalet Burcu Akyürek, *Mülteci Hukuku ve Türkiye Uygulaması*, (Yüksek Lisans, Kırıkkale Üniversitesi, 2007), 61.

iradesiyle istese de bırakamayacağı ya da iradi olarak belirlenmekle beraber insan onuru ile ilgili özellikler esas alınarak belirlenebilir.⁵⁶

Kimi toplumlarda inanış, adet, gelenek ve görenek gibi farklı sebeplerden ötürü kadınlara karşı cinsiyet ayrımcılığı uygulanmakta ve bu durum kadınlarda baskı ve zulüm ortamı oluşturmaktadır. Dolayısıyla kadınlar belirli bir sosyal grubun içerisinde değerlendirilmektedir.⁵⁷

2.1.2. Irk

Irk, ayrımcı muameleler nedeninden dolayı Dünya da en belirginleşmiş insan hakları ihlallerinden biri sayılmaktadır.

Mülteci hukuku kapsamındaki ayrımcılığın diğer bir sorunu olan ırk ayrımcılığı, zulmün varlığını ispatlamada mühim bir unsur sayılmaktadır. Irkın ayrımı 1951 Sözleşmesi'ndeki anlamında zulümle sonuçlanmaktadır. Şüphesiz belirli bir ırkın mensubu olunması tek başına belirleyici bir etken olmayıp; bu, ırkın mensubiyeti olan kişilere karşı baskı ve zulmün oluşması neticesinde mülteci statüsü kazanılmaktadır. Irk 1951 Sözleşmesi'nde, kapsam ve kavram olarak tanımlanmamıştır. Fakat burada belirtilen ırk kavramı, bilimsel kategoride belirtilen etnik grupların dışındaki kültürel ve fiziksel ayrıcalıklı diğer grupları kapsamaktadır.⁵⁸

30 Kasım 1973 tarihindeki Apartheid Suçunun Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılması Konusunda Uluslararası Sözleşme'de bu konu ile ilgili düzenlenmeler bulunmaktadır. Bu Sözleşme'de belirtilen apartheid suçu; bir ırksal gruba ait üyelerin yaşama hakkını ve kişi özgürlüklerini tanımamak; bir ırksal grubun üyelerini keyfi amaçla tutuklamak ve yasa dışı olarak hapis altında tutmak; bu grupların siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel yaşama katılımlarını engellemek ve gelişmelerinin önüne geçen koşulları oluşturmak; onları farklı yerlerde yaşamaya zorunlu kılmak; ve

⁵⁶ Ersan Barkın, "1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı:1, (2014), 341.

⁵⁷ Eriş, *age.*, 41.

⁵⁸ Ali Özdemir, *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Kitleli Sığınma*, (Yüksek Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015), 74.

bu grupları zorunlu çalışmalara bağımlı kılmak veya bu politikalara karşı olanları cezalandırmak olarak belirtilmiştir.⁵⁹

Tarihsel olarak bakıldığında mülteci hareketlerinin çoğu, ırk farklılıklarından kaynaklanmaktadır. 1972’de Burundi vatandaşı olan Hutular katliamdan kurtulmak için komşu ülkelere sığınmış, 1975 sonrası etnik kökenlerinden dolayı baskı altında kalan Çin asıllı Vietnam vatandaşları diğer Güneydoğu Asya ülkelerine kaçmışlardır.⁶⁰

2.1.3. Dinsel Etkenler

Tarihe dini açıdan bakıldığında, dinin ortaya çıkışı kültürde ve toplulukta farklı şekilde orta çıkmış ve çağlara göre farklı çeşitli kültür, topluluk ve kişilerde dinin farklı şekillere sahip olduğu, her çağda bazı değerlere göre yeniden şekillendiği görülmektedir.⁶¹

Dine dayalı mültecilik başvuruları, mülteci tanımındaki diğer gerekçelerinden bir veya daha fazlasıyla örtüşebilir veya sıklıkla olduğu gibi, ait olduğu ülkeden ayrıldıktan sonra din değiştirme ya da yerinde mültecilik durumlarını kapsayabilir.⁶²

Din farklılığı, hükümet ve insanların diğerlerine zulüm yapmalarına yüzyıllardan beri neden olmuştur. Tarihte bunun birçok örneği yer almaktadır. 1685’te Fransız Protestanların Fransa’dan kaçarak İngiltere ve Prusya’ya sığınmaları, Rusya’daki Yahudilerin Rusya’dan, Yahudilerin Almanya’dan ve Müslümanların Burma’dan zorunlu olarak ayrılışları bu örneklerden birkaçını oluşturmaktadır.⁶³

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kişinin istediği dine inanma veya inanmama hakkını mutlak olarak öngörmüştür. Bununla birlikte kişinin din veya inançlarını açığa çıkarma özgürlüğünü kamu güvenliği, düzeni, sağlığı veya ahlakı ya da diğer kişilerin temel hak ve özgürlükleri yararına bazı sınırlamaların getirilmesinin meşru olduğu belirtilmiştir. Dinsel nedenlerle zulüm, kişinin bir dinsel topluluğa mensup olması, ferdi ya da topluluk içinde ibadet etmesi,

⁵⁹ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, (Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1989), 153.

⁶⁰ Demirtaş, *age.*, 16.

⁶¹ Yağcı, *age.*, 13.

⁶² Keskinaya, *age.*, 58.

⁶³ Filiz Ercan Coşkun, *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Sınırdışı Etme veya Geri Gönderme Yasağı*, (Yüksek Lisans, Kırıkkale Üniversitesi, 2004), 58.

dinini öğrenmesinin veya öğretmesinin engellenmesi nedeniyle veya kişilere dinsel yükümlülüklerini yerine getirmekten, belirli bir dinsel topluluğun üyesi olmalarından dolayı ciddi ayrımcı önlemler uygulanmasında ortaya çıkmaktadır.⁶⁴

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 18. maddesine göre ise; herkes düşünce, din ve vicdan özgürlüğüne sahiptir. Dinini ve inancını istediği gibi yaşama, açıklama, öğretme ve değiştirme bu özgürlüğün temelini oluşturur. Ayrıca Sözleşme çerçevesinde din unsuru değerlendirilirken, Kasım 1981 tarihli Din ya da İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri ve din ve inanç özgürlüğüne dair hükümler içeren diğer uluslararası sözleşmeler de dikkate alınmalıdır. 1981 tarihli Sözleşme'ye göre herkes din, vicdan ve düşünce özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kişilerin inandıkları din ve inançla ilgili ibadetlerinin açık veya gizli, toplu veya tek başına yerine getirebilme, başkalarına öğretmeyi içerir.⁶⁵

25 Haziran 1993 Tarihli Viyana Bildirisi ve Eylem Programı'nda, dini inançlara saygı koruma altına alınmıştır. Tüm bu sözleşmeler kişinin mülteci statüsünün belirlenmesine yardımcı olmaktadır.⁶⁶

2.1.4. Baskı ve Zulüme Maruz Kalma

Korkunun sebebi herkesteki algının farklılığındandır. Bir insanın aşırı şekilde korktuğu olay bir başka kişide aynı etkiyi yaratmayabilir. Korku kriteri mültecilik statüsünün belirlenmesi sürecinde incelenirken kesinlikle başvuran kişinin ülkesindeki yasalar, ülkesinin koşulları ve bu yasaların uygulanış biçimi dikkate alınmalıdır.⁶⁷

1951 Sözleşmesi ve mülteci hukuku çerçevesinde zulüm;⁶⁸ kişinin yaşama hakkı, kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkı gibi bazı temel haklarının devlet korumasının sekteye uğraması sonucunda uluslararası korumayı gerekli kılacak seviyede ihlal edilmesi olarak değerlendirilebilir. Buradaki seviyeden kasıt insan hakları ihlallerinin sürekli ve sistematik olmasıdır. İnsan haklarının sürekli ve sistemli olarak ihlali bizzat devlet

⁶⁴ Akyürek, *age.*, 60.

⁶⁵ Eriş, *age.*,37-38.

⁶⁶ Demirtaş, *age.*, 18.

⁶⁷ Mican, *age.*, 37.

⁶⁸ Balay Sütüoğlu, *Uluslararası Mülteci Hukukundaki Gelişmeler Işığında Türkiye Örneğinin Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi, 2019), 68.

mensupları tarafından da gerçekleştirebileceği gibi devletin toleransı sebebiyle bazı kişi veya kişi grupları tarafından gerçekleştirilebilir.⁶⁹

1951 Tarihli Ortak Tutum'da yer alan “zulüm” sözcüğünün, zorlulukla karşılaşılan ya da korku duyulan eylemler ve tekrarlanma sıklığı açısından yeterince ciddi bir düzeyde olması ve mülteci tanımında verilen gerekçelere dayanması (ırk, din, dil, tabiiyet ve belirli bir sosyal gruba mensubiyet ya da siyasi görüşler) belirtilmektedir. Ayrıca Ortak Tutum da zulmün iki kaynağının olduğu da belirtilmiştir. Birinci Kaynağı: Bir Devlet, yetkili, taraf ya da Devleti kontrol eden bir kurum olabilmektedir. Hukuki, idari ve polis tedbirleri yanlış uygulandığında veya yapılan kanuni tatbikatlar ayrımcılığa dayalı olursa, ayrımcılığa dayalı cezalandırma olursa veya ceza kanunu hükmünün kasıtlı ihlali söz konusu olursa bu durumlar kişilerde haklı zulüm korkusu yaratabilmektedir. İkinci Kaynağı ise: Üçüncü taraflar yani devlet dışı aktörlerdir.⁷⁰

2.1.5. Siyasal Düşünce

23 Mart 1976 tarihinde yasal olarak yürürlüğe giren Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 19. maddesi düşünce özgürlüğünden bahsedilmiştir. İlgili maddenin 1. fıkrasına göre “herkesin bir müdahale ile karşılaşmaksızın fikirlere sahip olma hakkı vardır.” İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne göre de düşünce hakkı mutlaktır. Herkesin düşünce ve ifade özgürlüğünün var olduğundan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 9. ve 10. maddelerinde bahsedilmiştir.⁷¹

Burada önemli nokta kişinin açıkladığı siyasi görüşlerinden siyasal iktidarın haberdar olması ve açıklanan görüşlerden dolayı yetkililerin dikkatini çekmiş olması gerekir. Yani sadece mevcut iktidarla farklı düşüncelere sahip olmak mültecilik statüsü kazanmak için yeterli değildir. Uluslararası hukukta ve literatürde kabul edilen görüşe göre bir siyasi düşüncenin açıklanması ya da siyasi düşüncenin açıklanmasıyla “eyleme” dönüştürülmesi mültecilik statüsü için geçer bir nedendir.⁷²

⁶⁹ Akalın, *age.*, 20.

⁷⁰ Eriş, *age.*, 58-59.

⁷¹ Akalın, *age.*, 20.

⁷² Eriş, *age.*, 39.

Mülteci statüsü ile ilgili yaklaşım, demokratikleşme sürecinde meydana gelen açılımlar çerçevesinde gelişmekte ve daha geniş bir perspektif içinde ele alınarak daha yaygın bir tabana oturtulmaya çalışılmaktadır.⁷³

2.1.6. Birden Fazla Vatandaşlığa Sahip Olma

Birçok ülkeden vatandaşlık alan kişinin mültecilik kavramını kazanabilmesi için diğer birçok ülkenin vatandaşlığını aldığı için o ülkelerin korunmasından memnun olmaması ve mahrum olması gerekmektedir.⁷⁴

1951 Sözleşmesi'nin 1. Maddesinde İki veya ikiden fazla vatandaşlığa sahip kişilerin durumu düzenlenmiştir. Bu sözleşmeyle birlikte birden fazla vatandaşlığa sahip kişinin mülteci statüsünden sayılması için vatandaşlığının bulunduğu ülkelerin hepsinin korunmasından yoksun olması gerekmektedir. Söz konusu kişinin kaç ülke olursa olsun milliyetini taşıdığı tüm ülkelerin şartları değerlendirilir ve ulusal korumanın olup olmadığı araştırılır, bu bilgilere göre de başvuran kişinin mülteci statüsüne girip girmeyeceğine karar verilir. Çifte vatandaşlığa sahip olanların, vatandaşlığın koruma için yeterli bulunmadığının tespit edilmesi için koruma talebinin yapılmış ve geri çevrilmiş olması gereklidir. Koruma'nın açıkça geri çevrilmemiş olmasına rağmen belirli bir süre içinde koruma talebine herhangi bir cevap verilmemiş olması da koruma talebinin geri çevrildiği anlamına gelmektedir. Başvuru sahibinin vatandası olduğu ülkelerden herhangi biri tarafından korumanın sağlanması veya sağlanacağını garanti altına alınması halinde iltica talebinin reddine karar verilmektedir.⁷⁵

Vatandaşlık hakkı, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 15. Maddesince temel bir insan hakkıdır. 21. Yüzyılda içerisinde vatandaşlık hakkının gerçekleştirilmesi sorununa çözümler aranmıştır. Buna dayanarak 1930 Lahey Sözleşmesi, Vatansızlığın Azaltılması Hakkında 1961 Sözleşmesi gibi hukuki metinler ilan edilmiştir. Temel bir insan hakkı olan vatandaşlık ile ilgili sorunların çözümlenmesi bir zorluluktur. Herkesin bir vatandaşlık hakkına sahip olması dikkate alındığında vatandaşlığı olmayan kişilere

⁷³ Kesinkaya, *age.*, 62.

⁷⁴ Yağcı, *age.*, 9.

⁷⁵ Akyürek, *age.*, 53.

nasıl vatandaşlık hakkı tanınacağı önemli bir sorundur. Dünyada kabul edilen görüş, vatandaşlık hakkının ülkelerin iç hukukuna göre çözülmesi gerektiğidir.⁷⁶

2.1.7. Vatansız Olma

Vatansız kişiler hiçbir ülkenin vatandaşlığına ya da gerçek bir vatandaşlığa sahip olmayan kişileri içermektedir. Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair 1954 Sözleşmesinin 1. Maddesinde vatansız kişiler, hiçbir ülke tarafından yürürlükteki yasaları uyarınca vatandaş olarak değerlendirilmeyen kişiler olarak tanımlanmıştır. Mülteciler ile vatansız kişiler, her ikisinin de vatandaş korumasından yoksun olmaları nedeniyle genellikle aynı konumda görülmüşlerdir.⁷⁷

Vatansız kişileri konu edinen diğer önemli sözleşme ise 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme'dir. Bu Sözleşme 1954'deki sözleşmeden farklı olarak ileride vatansız kalacak kişilerin sayısını azaltılmasını amaçlamaktadır.⁷⁸

Vatansız kişilerin, kişisel statüsünün belirlenmesinde, gezi özgürlüğü, askerlik görevi gibi birtakım ulusal yükümlülükler gibi birçok hukuksal soruna yer verilmektedir. Dolayısıyla 1920'li yıllardan itibaren uluslararası toplum vatansızlık konusunda birtakım düzenlemelere gitme gereksinimi duymuştur. Vatansızlığın azaltılması gibi amaçlar edinilmiştir. Bu doğrultuda 1961 yılında imzalanan Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin Sözleşme bu konudaki önemli bir antlaşmadır.⁷⁹

2.2. Mülteci Politikası Üzerine Yapılan Hukuki Çalışmalar

Dünya'da artan mülteci sorunu beraberinde önce örgütlerin kurulmasını daha sonra da hukuksal alanda çalışmaların yapılmasına neden olmuştur. Bu hukuksal çalışmalardan olan 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, mülteci kavramına yeni bir anlam kazandırmıştır.⁸⁰

⁷⁶ Keskinaya, *age.*, 44-45.

⁷⁷ Coşkun, *age.*, 63-64.

⁷⁸ Eriş, *age.*, 32.

⁷⁹ Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, (Ankara: Turhan Kitapevi Yayınları, 2013), 221.

⁸⁰ Ahmet Hamdi Topal, "Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:2 Sayı:1, (2015), 7-8.

2.2.1. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi

Uluslararası alanda mültecilerle alakalı en önemli sözleşme Birleşmiş Milletlerin 1951 Cenevre Sözleşmesi'dir.⁸¹

1951 Sözleşmesinin hazırlanma ihtiyacı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonrası ortaya çıkmıştır. Savaş sonrasında, savaş öncesinde olduğu gibi tek tek sorunların çözümüne yönelik sözleşmeler yerine bütün dünyada uygulanabilecek genel geçer kuralların düzenlendiği bir sözleşmenin hazırlanması çığ gibi büyüyen bu sorunun acilen çözümlenmesi gereği hissedilmiş ve hazırlanan sözleşme 22.04.1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁸²

Cenevre Sözleşmesi, mülteci sorunuyla ilişkili olarak daha önce kabul edilmiş bütün belgelerin yeniden gözden geçirilmesi sonucunda, uluslararası korumanın yaygınlaştırılması amacıyla kabul edilmiştir. Sözleşme temel dayanağını, Birleşmiş Milletler Antlaşması, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden ve ayrımcılık yapmama ilkesinden almaktadır. Cenevre Sözleşmesi mültecilik olgusuna uluslararası bir bakış açısı kazandırması, mülteci terimini tanımlaması ve mültecilik statüsünün verilmesinde asgari ölçütleri düzenlemesi bakımından çok önemlidir. Mültecilik statüsünü belirleyen 1951 sözleşmesi ve 1967 protokolü, Birleşmiş Milletlere üye devletler tarafından imzalanan, belli şartların varlığı halinde asgari temel haklardan yararlandırılmak üzere, yerlerinden çıkmış kişilerin hukuki statülerini düzenleyen, konusu mülteciler olan, tarafları devletler olan belgelerdir.⁸³

Mülteci statüsü elde eden kişiler, vatandaşı bulunduğu ülkeden kendi rızasıyla çıkarak, diğer bir ülkenin tabiyetine girmesi durumu ve ilerleyen süreçte kendi isteğiyle bıraktığı ülkesine geri dönerek mültecilik haklarını kaybedip ve hakların yer aldığı sözleşme hükümleri de bu kişiler için sona ermektedir. Burada belirtilen sözleşmenin iki temel özelliğine bakıldığında; birinci olarak mültecinin kavramı ve tanımına stratejik açıdan bir kavram getirmesidir. İkincisi de ise; Belirtilen kavramın Avrupa merkezli olmasıdır. Mülteciler hakkındaki düzenlemelerin Avrupa Devletleri tarafından gündeme

⁸¹ Nihan Demirhan İnceliler, *1923 Yılından Bugüne Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları ve Sosyal-Ekonomik Etkileri*, (Yüksek Lisans, Maltepe Üniversitesi, 2019), 42.

⁸² Keskinçaya, *age.*, 14.

⁸³ Akyürek, *age.*, 38.

taşınması ve bu devletlerin istekleri doğrultusunda 1951 sözleşmesinin onaylanması, mülteci kavramının Avrupa merkezli olduğunu göstermektedir.⁸⁴

2.2.2. 1967 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Protokol

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesinden hemen ardından dünyanın çeşitli coğrafyalarında gerçekleşen göç hareketleri ve bu hareketlerin sonrası göç eden insanların durumları hali hazırda var olan Cenevre Sözleşmesini yetersiz kılmıştır. Özellikle sözleşme de yer alan tarih ve coğrafya'yı kısıtlaması gerçekte mülteci durumuna düşen ama sözleşme gereği bu hakkı elde edemeyen insanları zor durumda bırakmıştır. Bunun üzerine 1951 Cenevre Sözleşmesine ek protokol yapılmış ve 1967 yılında yürürlüğe girmiştir.⁸⁵

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin protokol 31.01.1967'de Genel Kurul Başkanı ve Genel Sekreter tarafından New York'ta hazırlanmıştır. 04.10.1967 tarihinde ise protokol yürürlüğe girmiştir. Bu Protokole taraf olan devletler 01.01.1951 tarihli belirtilen sınıra bakmaksızın, 1951 Sözleşmesindeki tanımda değinilen mültecilerin durumu, Sözleşmenin temel hükümlerini yerine getirmeyi taahhüt etmişlerdir. Ancak sözleşmeye taraf olan devletlerden bir kısmı Sözleşme'nin 1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa'da yaşanan olaylarla birlikte koydukları coğrafi kısıtlama⁸⁶, bu Protokolde de geçerli sayılacaktır.⁸⁷

1951 Sözleşmesi, 1967 Protokolü bir bütünü ayrılmaz birer parçası sayılırken 1967 Protokolü, 1951'den bağımsızdır. Sözleşme'de mülteci tanımının da belirtilen zaman ve coğrafi sınırlamaları Protokol kaldırmaktadır.⁸⁸ Ancak bu sınırlamaların kaldırılması mülteci tanımının içeriğinde benimsenmiş olan katı yaklaşımın tekrar gözden geçirilmesini sağlayamamıştır.⁸⁹

⁸⁴ Yağcı, *age.*, 22.

⁸⁵ Mustafa Şahin Fırat, *Türkiye'de Mülteci Hukuku: Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Hak Temelli Uygulamaların Bilinirliği*, (Yüksek Lisans, Harran Üniversitesi, 2018), 50.

⁸⁶ Oğuzhan Türkoğlu, "Mülteciler ve Ulusal/ Uluslararası Güvenlik", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:30, Sayı:2, (2011), 103.

⁸⁷ Akyürek *age.*, 47.

⁸⁸ Keskinaya, *age.*, 18.

⁸⁹ Coşkun, *age.*, 48

1967 Protokolü zaman ve mekan sınırlamalarıyla birlikte korumanın da Avrupa ile sınırlı olmasını ortadan kaldırmıştır.⁹⁰ Protokoldeki temel amaç, tarih ve coğrafi sınırlama sebeplerinden dolayı 1951 Sözleşmesi'nde yer almayan kişilerin uluslararası korumadan faydalanılmasının sağlanması ve bu kişilerin mülteci tanımına dahil edilmesidir.⁹¹

⁹⁰ Arzu Güler, “Mülteci Sorunu ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme: Siyasi Gerçeklik ve Normatif Düzen İkilemi”, Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi, Cilt:13, Sayı:51, (2016), 47.

⁹¹ Şaşkın, *age.*, 10.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE AVRUPA’NIN MÜLTECİ POLİTİKASI KONUSUNDA ALDIĞI KARARLAR VE ORTAK İŞBİRLİĞİ

3.1. Türkiye’nin Mülteci Politikası’ndaki Tarihsel Süreci

Türkiye bulunduğu konumu itibariyle; Osmanlı’nın çöküş ve dağılma süreci ve Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren günümüze kadar olan süreçte çevre ülkelerin mülteci akınına maruz kalmıştır. Dolayısıyla gerçekleşen bu mülteci hareketlilikleri tarihsel süreçle ele alınmıştır.

3.1.1. Osmanlı- Cumhuriyet Dönemi

Bu sürece bakıldığında ilk kitlesel mülteci akını, 1848 yılında yaşanan Fransız ihtilaliyle birlikte, ihtilalin lideri olan Lajos Kossuth ve 1120 kişilik kafilesi olmuştur.⁹²

1848 Fransız İhtilali’nin gerçekleşmesiyle, ihtilalin başkahramanı olan Lajos Kossuth, kurduğu orduyla birlikte Nisan 1849’da Macaristan’ın bağımsızlığını kazandırmış ve Macaristan geçici Cumhurbaşkanı olmuştur. Bu bağımsızlığın neticesinde gerçekleşen Avusturya- Rus işbirliği, Macar ihtilal ordularına karşı savaş başlatmıştır. Savaşı kaybeden Kossuth ve Macarlar, Osmanlı Devletine sığınmışlardır.⁹³

19. yy. içerisinde görülen ve etkisi oldukça uzun süre devam eden diğer bir göç hareketi de 93 Harbi adıyla bilinen 1877-1878 yılında yaşanan Osmanlı-Rus harbi esnasında ve sonrasında yaşanan göç hareketidir. Bu göçlerde 1 milyonu aşkın kişinin Osmanlı İmparatorluğu’nun elinde kalan bölgelere sığındığı tahmin edilmektedir.

20. yy. başında ve Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı İmparatorluğu’na yönelik diğer önemli bir göç hareketini de Trablusgarp, Bingazi ve İtalya’nın işgal ettiği On iki Adalardan gelen göçmenler oluşturmuştur.⁹⁴

⁹² Kaan Cem Genç., ‘‘1848 Macar İhtilali ve Macar Mültecileri Meselesi,’’ *International Journal Of Humanities and Education*, Cilt:1, Sayı:1, (2015), 118.

⁹³ Umut C. Karadoğan., ‘‘XIX. Yüzyılda Avrupası’nda Yaşanan İhtilal Hareketleri ve Bu İhtilallerin Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyetine Etkileri’’, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 35, (2013), 4-5.

⁹⁴ Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu 2018, ‘‘Türkiye’deki Suriyeliler’’, *T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu*, (www.ombudsman.gov.tr)

30.01.1923 tarihine bakıldığında Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol imzalanmıştır. Bu protokol ile birlikte Türkiye’de olan Ortodoks Rumlarla, Yunanistan’da olan Müslüman Yunan uyrukları, zorunlu göçe tabi tutularak, göç edenlerin Türk ve Yunan makamları tarafından izin verilmedikçe geldikleri ülkelere yerleşmek amacıyla geri dönmeleri yasaklanmıştır.⁹⁵

3.1.2. Cumhuriyet Sonrası- 2010 Yılı Dönemi

İkinci Dünya Savaşında Hitler tarafından zulme maruz kalan binlerce Alman vatandaşı Türkiye’ye sığınmıştır. Bu dönem de ırkı, siyasi düşünceleri sebebiyle ayrımcılığa uğrayan ve hayatları tehlike altında olan farklı siyasi düşünceye sahip veya Yahudi kökenli Almanlar, 1930 tarihinden itibaren bilim insanı, mimar vb. meslek sahiplerinin yer aldığı topluluk, kitlesel olarak Türkiye’ye sığınmıştır. Bu sığınan Alman mültecilerin çoğu üniversitede önemli görevlere yerleştirilmiştir.⁹⁶ Ancak İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Türkiye’ye sığınmış olan bu Alman mültecilerin çoğunluk kısmı İngiltere ve Amerika’ya yerleşmiş, kalan kısım da Almanya’ya geri dönmüştür, Bu süreçte sadece 28 Alman Türkiye’de vatandaşlık almıştır.⁹⁷

Doğu Avrupa’daki Nazi uygulamaları mağduru 100.000 civarında Yahudi’nin de, kendilerine güvenli bir ortam sağlama ümidiyle Filistin ve İsrail’e geçmeye çalışırken Türkiye’yi transit ülke amacıyla kullandığı bilinmektedir.⁹⁸

Diğer bir göç dalgası ise 1945-1980 yılları arasında, çoğunluğunu, Bulgaristan ve Yugoslavya gibi sosyalist ülkelerdeki Türk kökenli göçmenler oluşturmak üzere Yunanistan ve bazı Orta Asya ülkelerinden gelen yine Türk ve/veya Müslüman kökenli göçmenlerin oluşturduğu dalga sayılmaktadır. 1980’ler ve 1990’ları kapsayan üçüncü göç dalgası da yine Türk ve/veya Müslüman kökenli göçmenler, savaş ve çeşitli baskılardan dolayı Afganistan, Bulgaristan ve Irak’ı terk ederek Türkiye’ye göç etmişlerdir.⁹⁹

⁹⁵ Şebnem Çakran ve Veysel Eren, “ Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 39, (2017), 18-19.

⁹⁶ İlhan Uzgel, “Batı Avrupa’yla İlişkiler”, *Türk Dış Politikası 1. Cilt 1919-1980*, Ed.: Baskın Orhan, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 307.

⁹⁷ Özdemir, *age.*, 120.

⁹⁸ Mürvet Ece Büyükkalık, *Mülteci Hukuku’nun Gelişimi ve Türkiye’de Mültecilerin Sosyal Hakları*, (Yüksek Lisans, Anadolu Üniversitesi, 2014), 65.

⁹⁹ Ceren Yıldız, *Mültecilerin İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Konusunda Çeşitli Ülke Örnekleri Ve Türkiye İş Kurumu İçin Öneriler*, (Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2017), 34.

Türkiye'ye yönelik sığınma hareketleri Cumhuriyet döneminden itibaren de devam etmiştir. 1923-2005 yılları arasında çoğunluk kısmını Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya, Afganistan, Doğu Türkistan, Ahıska ve Irak'tan olmak üzere toplam da 1.744.126 kişi Türkiye topraklarına gelmiş ve çoğunluğuna vatandaşlık hakkı tanınmıştır.¹⁰⁰

3.1.3. 2010 Sonrası Dönem

2010 yılında Tunus'ta yaşanan ayaklanmaların neticesinde “Arap Baharı” adıyla Ortadoğu'daki karışıkların başlaması ve iç savaşların yaşanması, büyük çaplı bir göç akımına neden olmuştur.

Arap Baharı'nın Ortadoğu'daki ülkelerde yayılmasının ardından ülkesini terketmek zorunda kalan ve en çok göç veren ülke olan Suriye'den sınır ülkelere büyük çapta göçler yaşanmıştır.¹⁰¹

Suriye'de yaşanan iç karışıklıkların sürekli olarak artması ve bu sürecin bir iç savaşa dönüşmesi neticesinde Suriye'den Türkiye'ye doğru yoğun bir mülteci akımı yaşanmıştır. İlk mülteci akımının Nisan 2011'de gelmesiyle başlamıştır.¹⁰² Mayıs ve Haziran 2011 tarihlerinden itibaren, Hatay'ın ilçeleri olan Yayladağı, Altınözü ve Reyhanlı'ya gelen Suriye vatandaşlarının geçici kabulleri yapıldıktan sonra, ilk aşamada bölgelerde bulunan çadır kentlere yerleştirilmiştir.¹⁰³

2016 yılından itibaren, “açık kapı politikası”nı durduran Türkiye, Irak, İran ve Suriye sınırlarına terör ve düzensiz göç gibi sorunlarla mücadele etmek için 900 km'den fazla duvar örmüştür. Ancak sınırdan giriş ve çıkışlar örülen duvara rağmen devam etmektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki sınır güvenliği ihlalleri sorunun ne kadar ciddi olduğunu göstermektedir.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Orhan Deniz, “1990 Sonrasında Türkiye'ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri”, *TÜCAUM VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (2011), 95.

¹⁰¹ Hakan Taşdemir, “Suriyeli Mülteciler ve Uluslararası Hukuk”, *Suriye: Çatışma ve Uluslararası Hukuk*, Ed.: Fatma Taşdemir, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016), 339.

¹⁰² Dilek Canyurt, “Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 48, (2015), 132.

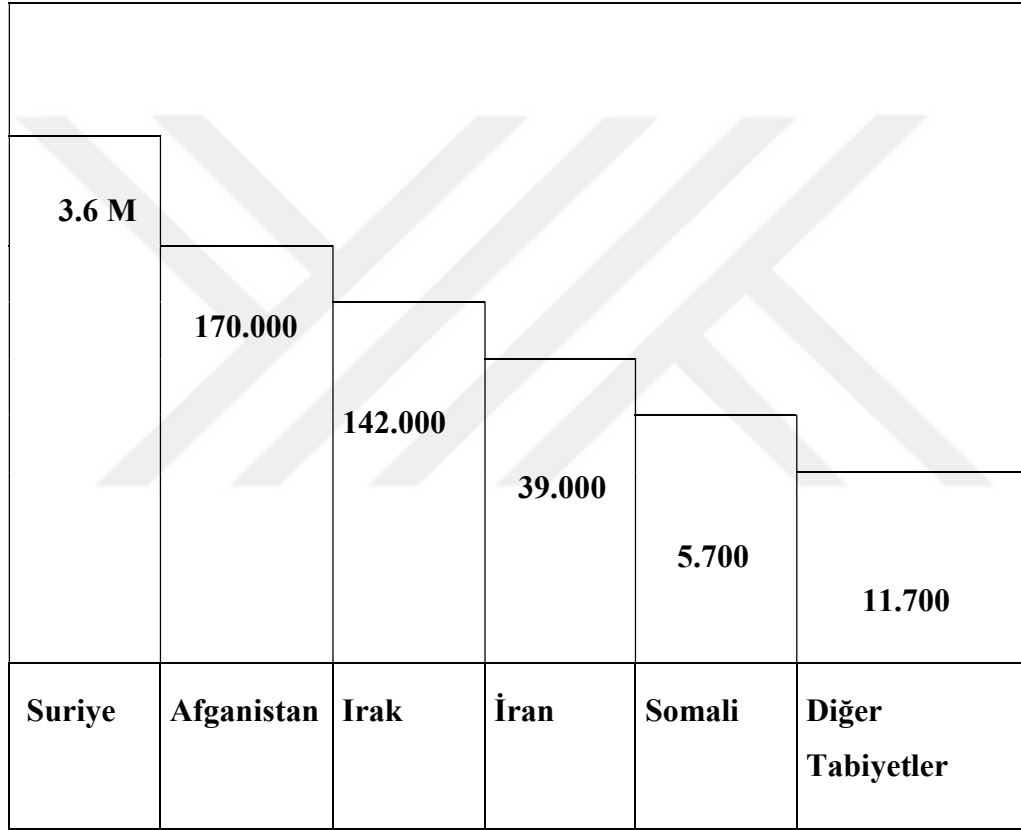
¹⁰³ Adem Sağır ve Semih Kurtkara, “Sosyoloji Bölümü Öğrencilerinin “Suriyeli” Kavramına İlişkin Tutumları Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:11, Sayı:60, (2018), 649.

¹⁰⁴ M.Murat Erdoğan, “Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler”, *Konrad Adenauer Stiftung*, (2019), 3.

Türkiye'nin mülteciler için birincil ülke ve transit geçiş ülkesi olmasındaki asıl sebeplere bakıldığında, şiddet ve çatışmaların yaşandığı bölgelere komşu olması, bilgi almak amacıyla BMMYK bürosunun bulunması, diğer ülkelere göre Türkiye'ye girişin daha kolay olması ve kaçak işçi olarak çalışma imkanlarının bulunmasıdır.¹⁰⁵

Türkiye'nin 2019 göç ve mülteci istatistik raporlarına göre ülkede toplamda dört milyon yabancı kişi barındırmaktadır.¹⁰⁶

Tablo: 1 Türkiye'deki Güncel Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Kişi Sayısı

Kaynak: <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>

Türkiye'de resmi verilere göre yoğunluk olarak en fazla mültecinin bulunduğu Suriyeli vatandaşların, ülke içerisinde nüfus oranını önemli ölçüde etkilediği de görülmektedir. Türkiye'nin güncel Suriyeli mülteciler verilerine göre yaş aralıklarına göre ülkede oldukları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Nurdoğan vd., *age.*, 223.

¹⁰⁶ Detaylı bilgi için bkz: <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2019/12/UNHCR-Turkey-Operational-Update-September-2019.pdf>

¹⁰⁷ Detaylı bilgi için bkz. <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

Tablo 2 Türkiye'deki Suriyeliler

YAŞ ARALIĞI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-9	516 bin 754	483 bin 619	1 milyon 373
10-18	346 bin 522	313 bin 686	660 bin 208
19-24	286 bin 513	217 bin 515	504 bin 28
25-29	210 bin 570	153 bin 625	364 bin 195
30-34	164 bin 371	119 bin 154	283 bin 525
35-39	121 bin 425	95 bin 759	217 bin 184
40-44	84 bin 361	73 bin 753	158 bin 114
45-49	57 bin 480	55 bin 597	113 bin 77
50-54	46 bin 799	44 bin 852	91 bin 651
55-59	33 bin 514	33 bin 473	66 bin 987
60-64	23 bin 731	24 bin 494	48 bin 225
65-74	24 bin 777	29 bin 821	54 bin 598
75+	9 bin 435	12 bin 796	22 bin 231
TOPLAM	1.927.069	1.658.140	3.585.209

Kaynak: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

3.2. Mülteci Politikası'nın Türk Mevzuatındaki Düzenlemeleri

3.2.1. İskan Kanunu

1926 yılında Türkiye- Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesini düzenlemek amacıyla ilk yasal İskan Kanunu çıkarılmıştır.¹⁰⁸ Kanun, yapılan düzenlemelerle birlikte genişletilerek 1934 İskan Kanunu çıkarmıştır.¹⁰⁹ 1934 İskan Kanunu muhacir ve göçmenlere yönelik düzenlemeleri içermektedir.¹¹⁰

14 Haziran 1934 Tarihli 2510 Sayılı İskan Kanun, göçmenleri kapsamakla birlikte mültecilerle ilgili maddelere de yer veren yasal bir düzenlemedir. Bu yasal düzenleme 26 Eylül 2006 Tarihli 5543 Sayılı İskan Kanunu yürürlüğe girene kadar geçerliliğini sürdürmüştür.¹¹¹

5543 Sayılı İskan Kanunu'nun amacına bakıldığında:¹¹²

Göçmenlerin, göçebelerin, yerleri kamulaştırılanlar ile millî güvenlik nedeniyle yapılacak iskân çalışmalarını, köylerde fiziksel yerleşimin düzenlenmesine ilişkin uygulamaya esas şartları ve alınacak tedbirleri, iskân edilenlerin hak ve yükümlülüklerini düzenlemektir. (Gazete, 2006)

Dolayısıyla 5543 Sayılı İskan Kanunu mülteciler konusuna düzenleme getirmezken, Göçmen ve göçebe kavramlarına açıklık getirmiştir.¹¹³

Türk Mevzuatı açısından, bir kimsenin göçmen sayılabilmesi için, yerleşmek amacıyla Türk topraklarına gelen kişinin Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olması gerekir. Bu yönüyle uluslararası literatüre göre daha dar kapsamlıdır. Bununla birlikte Kanunda göçmen kavramına ait alt kategorilerdeki(iskanlı, serbest, münferit ve toplu) tanımlara da yer verilmiştir.¹¹⁴

¹⁰⁸ Cansu Abacı Yıldız, “ Suriye Kaynaklı Göç Ekseninde Türk Göç Mevzuatının Tarihsel Açıdan Yeniden Değerlendirilmesi”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Sayı:43, (2019), 239.

¹⁰⁹ Demirtaş, *age.*, 46.

¹¹⁰ Eriş, *age.*, 157.

¹¹¹ Demirtaş, *age.*, 46.

¹¹² Bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm>

¹¹³ Yağcı, *age.*, 85.

¹¹⁴ Elif Altınok Çalışkan, *Mülteciler ve Sığınmacılar Hakkında İdarenin Görevleri- Yetkileri ve Yargısal Denetim* (Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 2013), 22.

3.2.2. Pasaport Kanunu

05.07.1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu¹¹⁵, Türkiye sınırlarında yurt edinmek amacıyla pasaportlu veya pasaportsuz olarak ülkeye gelen kişilerin kabulü ve kamusal alandaki güvenlikleri veya buna benzer nedenlerle yabancıların sınır dışına çıkarılması gibi konulardan dolayı mültecileri bağlayan konuları düzenlemektedir.¹¹⁶

Kanunda Türk vatandaşı olmayan kişilerin pasaportsuz veya herhangi bir şekilde vesikasız sınır kapılarından geri çevrileceği belirtilir. İstisna olarak mülteciler ve sığınmacılar hakkında Madde 4’de yabancıların ister pasaportu olsun isterse olmasın, bu kişilerin ülkeye kabulleri Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’nın sorumluluğunda olduğu ifade edilmektedir.¹¹⁷ Fakat 1951 Sözleşmesi Türkiye tarafından kabul edildikten sonra bu maddenin bir hükmü kalmamıştır.¹¹⁸

3.2.3. Vatandaşlık Kanunu

Vatandaşlık kavramı, gerçek kişileri devlete bağlayan hukuki ve siyasi bağı ifade etmektedir. Tabiiyet ise, bir kişi veya şeyi devlete bağlayan hukuki bağı ifade etmektedir. Başka bir anlatımla, tabiiyet kavramı kişi veya şeylerin belli bir devletle olan hukuki bağlarını ifade etmek için kullanılırken, vatandaşlık kavramı yalnızca gerçek kişilerin belirli bir devlete karşı hukuki ve siyasi olan bağlılığını ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Başka bir ifade ile de belirtmek istenirse; tabiiyet kavramı üst, vatandaşlık ise tabiiyet kavramının sadece tüzel kişilere yöneltilen kısmı ifade eden alt kavramdır.¹¹⁹

5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda; vatandaşlığının kazanılması ve kaybına dair iş ve işlemlerin yürütülmesine dair usüller ve esaslar ele alınmaktadır.¹²⁰

Türkiye’de hangi durumlarda kimlerin vatandaşlık hakkını kazanacağı, hangi durumlarda kişilerin vatandaşlıktan çıkarılacağı Türk Vatandaşlık Kanunu’nda

¹¹⁵ 5682 sayılı Pasaport Kanunu maddeleri için bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5682.pdf>

¹¹⁶ Barkın, *age.*, 351.

¹¹⁷ Yağcı, *age.*, 19.

¹¹⁸ Eriş, *age.*, 157.

¹¹⁹ Kesinkaya, *age.*, 119.

¹²⁰ Bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5901.pdf>

düzenlenmiştir.¹²¹ Düzenlenen kanun da Türk vatandaşlığı, doğumla ya da sonradan kazanılır.¹²²

3.2.4. Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun

15.07.1950 tarihinde kabul edilen 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun¹²³ da mültecilere dair özel hükümlere yer vermemekle birlikte kanunun 1. Maddesi, mültecilerin ikamet ve seyahat özgürlüğü hakkında yorum yapmaya açık bir ifade içerir.

Ayrıca Türkiye topraklarına girmesi kanunen yasak olmayan ve Pasaport Kanunu’nun hükümlerine uygun bir şekilde gelen yabancıların hangi şartlar altında Türkiye’de ikamet ve seyahat edebileceklerini düzenlemektedir. Mültecilerin de yabancı olmalarından dolayı, kanun onları da kapsamaktadır.¹²⁴

3.3. Türkiye ve Avrupa’nın Mülteci Politikası’nda Ortak İşbirliği

Türkiye, konumu itibariyle artan göçmen ve mülteci akınına karşı çözümler oluştururken, ülkeyi transit ülke olarak kullanan mültecilerin Avrupa’ya giderek rahat bir hayat yaşama istekleri, iltica başvurularının artmasına neden olmuştur. Yasadışı yollarla giden göçmen sayısındaki artışlar Avrupa ülkelerini tedirgin etmiş ve göçmen ve mültecilerdeki artışı düşürmek için anlaşmalar ve planlar hazırlamıştır.

Türkiye, AB ile yaptığı Geri Kabul Anlaşması ve Ulusal Uyum Raporu ile göçmen ve mülteci artışının önüne geçmek ve Türkiye’nin, AB üyelik süreci’nin sonuçlanması için önemli bir adım sayılmaktadır.

3.3.1. Geri Kabul Anlaşması

Geri Kabul Anlaşması’nın kısaca tanımını yapmak gerekirse; yasadışı göç ve sığınma akınlarını Avrupa’dan uzak tutmak amacıyla Avrupa ülkeleri ve Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler ile üçüncü ülkelerin işbirliğini şekillendiren düzenlemedir. Bu

¹²¹ Ali Kemal Nurdoğan ve Mustafa Öztürk, “Geçici Koruma Statüsü ile Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 3, (2018), 1169.

¹²² Ayselin Yıldız, “Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1, (2017), 49.

¹²³ Bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5683.pdf>

¹²⁴ Demirtaş, *age.*, 48.

düzenleme, üçüncü ülke vatandaşlarının ya da vatansız kişilerin kendi ülkelerine ya da AB topraklarına girmeden önce geçiş amacıyla kullandıkları “güvenli üçüncü ülkelere” geri kabullerini sağlamak amacıyla yapılan, ortak idari kural ve koşulları belirleyen uluslararası anlaşmadır.¹²⁵

Geri Kabul Anlaşmalarının temel amacı Avrupa ülkelerine gerçekleşen düzensiz göçün kontrol altına alınabilmesi ve kanun dışı göçmenlerin vatandaşı oldukları ülkelere veya Avrupa ülkelerine ulaşmak için geçiş ülkesi olarak kullandıkları devletlere geri kabulünü kolaylaştırmaktır.¹²⁶

Türkiye ve AB, Geri Kabul Anlaşmasını 2000 yılının başında gündeme getirmiş ve Avrupa Komisyonu, anlaşma ile ilgili önerisini Türkiye’ye Mart 2005’te sunarak müzakereler Mayıs 2005’te başlamıştır. Müzakerelerin geçici olarak donmasının ardından 2009’da yeniden devam ederek metin sunulmuştur. Bu metinle birlikte olumlu müzakerelerin ardından 16.12.2013 tarihinde Türkiye-AB arasında Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır. 01.10.2014 tarihinde de yürürlüğe girmiştir.¹²⁷

2009 İlerleme Raporununun 24. fasıl’ın “İltica ve Göç” başlıklı bölümünde Türkiye’nin mülteciler için transit geçiş ülkesi olmaya devam ettiğinden bahsedilmektedir. Bu nedenle biran önce menşei ülkelerle Geri Kabul Anlaşmasını yapması gerektiği vurgulanmış, aynı zamanda AB ile yapılacak geri kabul anlaşmasının önemine değinilmiştir. Bu nedenle Geri Kabul Anlaşması Türkiye’nin AB’ye adaylık süreci ile daha önemli hale gelmektedir.¹²⁸

Türkiye, Geri Kabul Anlaşmasıyla ilgili müzakereleri Türkiye vatandaşları için “vize muafiyeti” talebi şeklinde ilişkilendirmiş; AB ile birlikte 2012 Haziran ayında Türkiye’yle vize muafiyetine yönelik bir ‘diyalog’ başlatılmasını kararlaştırılmadan daha önce 2011 Şubat ayında müzakereleri tamamlanmış olan Geri Kabul Anlaşması’nın metni iki ülke tarafından paraflanmıştır.¹²⁹

¹²⁵ Mehmet Arif Türkdoğan, *Mülteci Hukuku Bağlamında Avrupa Birliğinde Mülteci Ve Sığınmacı Politikaları*, (Yüksek Lisans, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2018), 75.

¹²⁶ Tamer Selçuk, *Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması Ve Avrupa Birliği’nin Türkiye Ve Ukrayna İle Yaptığı Geri Kabul Anlaşmalarının Analizi*, (Yüksek Lisans, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2019), 32.

¹²⁷ Haydar Efe, “Mülteciler Sorunu, Geri Kabul Anlaşması ve Türkiye-AB Vize Pazarlığı”, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, (2016), 430.

¹²⁸ Akalın, *age.*, 97.

¹²⁹ Mülteci Haklar Kordinasyon Merkezi eski arşiv belgelerinde yer almaktadır. <https://multecihaklari.org/?p=142>

Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden sonra Türk vatandaşlarının kısa süreliğine Schengen bölgesine vizesiz girebilmesi için görüşmelere başlanmıştır. Bu görüşmeler, “Türkiye’ye karşı vize serbestliği rejimine ilişkin yol haritası” başlığı altında yürütülmüş olup, görüşmeler sonunda vize serbestliği için aranan şartlar beş başlık altında toplanmıştır:¹³⁰

- Belgelerin güvenilirliği,
- Temel haklar,
- Kamu güvenliği ve kamu düzeni
- Göç Yönetimi
- Düzensiz göçmenlerin geri kabulü.

Türk vatandaşlarının Schengen üyesi olan ülkelere vizesiz seyahat edebilmeleri için yukarıda belirtilen beş kriteri Türkiye'nin yerine getirmesi şartı koşulmuştur.

Geri Kabul Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinde, sadece Türk vatandaşlarını, vatansızları ve Türkiye ile üçüncü ülkeler arasında ikili geri kabul anlaşmaları bulunan ülkelerin vatandaşlarını kapsayacak şekilde belirtilirken, diğer üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulüne 01.10.2017 tarihi itibarıyla başlanması öngörülmüştür. Ancak 2015 yılının ortalarından itibaren düzensiz göçlerin Avrupa’da yoğunlaşmasıyla iki tarafın takvimde değişikliğe gitmesi gerektiğini kararlaştırmıştır.¹³¹

Türkiye’yi Geri Kabul Anlaşması konusunda anlaşmaya taraf olan ülkelere ayıran en dikkat çeken özellik, Türkiye toprak ve sınırlarından AB’ye ve AB ülkelerine gitmeyi hedefleyen yasadışı göçmen akımlarının AB’de en üst seviyesinde olması durumu ve tedirginlik oluşturan asıl melesenin bu yasadışı göç akımlarındaki yoğunluk kısmın “üçüncü ülke” vatandaşlarından oluşmasıdır.¹³²

Türkiye ve AB Geri Kabul Anlaşması'nın düzenli bir şekilde uygulanabilir olması için aşağıda belirtilen konularda mutabık kalmışlardır.¹³³

¹³⁰ Samet Eren, *İnsan Hakları Hukuku ve Avrupa Birliği – Türkiye Geri Kabul Anlaşması*, (Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi, 2019), 76.

¹³¹ Mehmet Uğur Ekinci, “Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyalogu”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, I. Baskı, (2016), 18.

¹³² Özgür, *age.*, 261.

¹³³ Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma, Karar Sayısı: 2014/6652, Resmi Gazete ile ilan: 2 Ağustos 2014, Resmi Gazete Sayısı: 29076.

- 1) Belirtilen ‘‘Üye Devlet’’, Danimarka dışında olan AB üyesi ülkeleri kapsamaktadır;
- 2) ‘‘Türk Vatandaşı’’, Türk mevzuatınca Türk vatandaşlığını taşıyan her bireyi belirtmektedir;
- 3) ‘‘Üye Devlet Vatandaşı’’, AB’ye üye devletlerin herhangi bir vatandaşını kapsamaktadır;
- 4) ‘‘Üçüncü Ülke Vatandaşı’’, Türkiye ve AB’nin üyesi olmayan devletlerin vatandaşlığını taşıyan kişileri kapsamaktadır;
- 5) ‘‘Vatansız Kişi’’, Anlaşmaya taraf olan ya da olmayan devletlerin vatandaşlığını taşımayan kişi anlamına gelmektedir;
- 6) ‘‘İkamet İzni’’, Anlaşmaya taraf olan Türkiye veya AB üyesi ülkeler tarafından tek bir şahısa düzenlenen, söz konusu olan devletin topraklarında ikamet edebilmesi her türlü izini kapsamaktadır;
- 7) ‘‘İzinsiz İkamet’’, Türkiye veya AB üyesi devletlerden herhangi birisine giderek burada ikamet etme koşulunu taşımayan kişi anlamına gelmektedir;
- 8) ‘‘Transit Geçiş’’, Vatansız kişilerin veya üçüncü ülke kişilerinin döneceği ülkeye seyahati esnasında, Talep Eden Devlet sınırlarından, Talepte Bulunulan Devletin sınırlarına geçişleri anlamına gelmektedir.

Geri Kabul Anlaşması’nın 19. Maddesinin 1. Fıkrasında, anlaşmanın taraf devletlerce uygulanması ve yorumlanmasında birbirine yardımcı olacağına, uygulamanın denetlenmesi, yürürlüğe konulması, anlaşma ve eklerinde değişikliğe gidilebilmesi durumu için Ortak Geri Kabul Komitesi oluşturulmuştur.¹³⁴

Türkiye-AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması’nın en zorlu dönemlerinden birisi de 2015 yılında en üst seviyelere çıkan Suriyeli mülteci krizi olmuştur.¹³⁵

¹³⁴ Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma, Karar Sayısı: 2014/6652, Resmi Gazete ile ilan: 2 Ağustos 2014, Resmi Gazete Sayısı: 29076.

¹³⁵ Turker Saliji, *Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye Örneği*, (Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi, 2018), 68.

Türkiye'deki mülteciler ve özellikle Suriyeliler açısından rakamların fazla olduğu konuşulmaktadır.¹³⁶ BMMYK verilerinde kayıt altına alınmış Suriyeli göçmen sayısı 3,6 milyon civarındadır.¹³⁷

Suriyeli mültecilerin yoğun olarak artması Avrupa'yı da ciddi anlamda etkilemeye başlamıştır. Bu artıştan en fazla etkilenen ülkelerin başında ise İsveç, İtalya, Macaristan, Avusturya ve Almanya gelmektedir.¹³⁸ BMMYK raporlarına göre Suriyelilerin en çok iltica başvurusu yaptığı Avrupa ülkeleri olarak, 2011- 2015 yılları için, Almanya ve İsveç tespit edilmiştir.¹³⁹

Geri Kabul Anlaşması ile AB, Suriyeli mültecilerin bulunduğu iltica başvurularını değerlendirirken bireysel değerlendirme yerine toplu bir şekilde değerlendirme yöntemini kullanarak anlaşma imzaladığı ülke veya ülkelere geri göndermektedir. Bahsi geçen bu geri göndermeler çoğunlukla hızlı bir prosedür ile yapılmaktadır. Belirtilen prosedür, insan hakları ve uluslararası koruma hukuku açısından bazı kaygılar oluşturabilmektedir. Zira yapılan prosedürden dolayı genellikle geri gönderilmeme ilkesine aykırı davranmaktadır. Bununla birlikte 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne de aykırı davranmaktadır. Türkiye ile yapmış olduğu Geri Kabul Anlaşmasında bu durum net bir şekilde görülmektedir.¹⁴⁰

Suriye örneğiyle görüldüğü üzere Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın kapsamı oldukça geniş tutulmuş olup, buna göre düzensiz/izinsiz ikamet eden her kişi anlaşma kapsamına girerken, düzensiz göçmenle birlikte sığınma talep edebilecek durumda olan kişilerin de Anlaşma kapsamında geri gönderilebileceği; dolayısıyla bu gibi kişilere kendilerini anlatma olanağı tanınmadan ve sığınma talep edebilmeleri sağlanmadan, yahut talepleri tam olarak incelenmeden geri gönderilmelerine olanak verildiği vurgulanmıştır.¹⁴¹

¹³⁶ Tülay Yıldırım Mat ve Selman Özdan, “AB ile Türkiye arasındaki Geri Kabul Anlaşması'nın İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt:24, Sayı:1, (2018), 46.

¹³⁷ Söz konusu resmi bilgi için bkz. <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>

¹³⁸ Kutluhan Bozkurt, “Geri Kabul ve Vize Serbestisi Anlaşması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:125 (2016), 394.

¹³⁹ Bkz. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160219_ab_turkiye_multeci_zirve

¹⁴⁰ Yıldırım Turan ve Osman Şaşkın, “AB'ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları”, *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1, (2017), 50-51.

¹⁴¹ Eren, *age.*, 80-81.

Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması sınırsız süre için kurulmuş olsa da Anlaşma'nın 24 maddesinde;

Üye devletlerden herhangi birisi diğer üye devlete resmi olarak bildirerek anlaşmadan vazgeçebilir.

Şeklinde ifadesi yer almaktadır.¹⁴²

3.3.2. Ulusal Eylem Planı

Eylem planları devletlerin sahip oldukları politikalarla hedeflerine ulaşmak için hazırlanmış oldukları yol haritalarıdır. Amaçlarına ulaşmak için aşama aşama neler yapmaları gerektiğinin belirtildiği, süreç sonunda neler elde ettiklerini ve nereye vardıklarını tespit edebilecekleri rehberleridir. Ekonomik, sosyal, sağlık veya doğa ile ilgili ülkelerin kendi ihtiyaçlarına yönelik ulusal veya uluslararası boyutta hedeflerinin gerçekleştirilmesi maksadıyla yapılabilmektedir.¹⁴³

Türkiye'nin AB'ye tam üyelik müzakerelerinin başlamasının ardından, Göç ve İlticaya İlişkin AB Müktesebatıyla paralellik göstermesi, kapsamlı bir eylem planı hazırlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu süreçle birlikte AB ile üye devletlerin mevzuat yükümlülüğüne cevap olarak Türkiye, 2001 yılında Katılım Ortaklığı Belgesi imzalamış ve 19.05.2003 tarihinde bu belgeyi düzenleyerek, AB mevzuatının benimsenmesi için ulusal bir program takip etmeye başlamıştır.¹⁴⁴

Bu Eylem Planı, Türkiye'nin göç ve iltica politikalarının AB müktesebatı açısından uyumu nedeniyle yürürlüğe girmesi gereken yasal düzenlemeler ve alınması gereken tedbirler konusunda yol haritası oluşturmuştur.

Ulusal Eylem Planı'nda, İltica ve göç alanında Türkiye'nin kendi politikasını belirlemesi gerekliliğinin belirtilmesi, mevcut bir kurum ve kuruluşun oluşturulmamış olması durumundan dolayı yeni bir birimin kurulması gerekliliği ve bu birimin iltica ve göç alanındaki yetkiyi elinde bulundurması gerektiğine değinilmiştir. Türkiye'nin

¹⁴² Aslı Bilgin, “ One Step Forward, Two Steps Back: Legal Arguments on the Visa-Free Travel of Turkish Citizens to the EU”, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi*, Cilt:16, Sayı:61, (2019), 80.

¹⁴³ Seher Selin Özkan, *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1325 Sayılı Kararı ve Karar Kapsamında Ulusal Eylem Planı Hazırlanması*, (Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi, 2019), 63.

¹⁴⁴ Cemil Güner, “İltica Konusunda Türkiye'nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 56, Sayı: 4, (2007), 86.

bulunduğu coğrafi konumu itibariyle kapasitede artışa gidilmesi ve bu bölgede oluşacak herhangi bir gelişmeler ve oluşabilecek nüfus hareketliliğinin takip edilmesi ve müdahale edebilecek durumda olunması ve son olarak AB’de gelişebilecek iltica politikalarının takibi için böyle bir birimin kurulması gerekliliğini arz etmiştir.¹⁴⁵

Türkiye’nin 2008 yılında AB üyelik müzakerelerinde Ulusal Eylem Planı yenilenmiş ve AB müktesebatına uyumlu olacak bir iltica sisteminin oluşturulması ve düzensiz göçlere karşı mücadelede uluslararası standartlara uyum ve bu konuda kapasitenin artırılması gerektiği konuları ele alınmıştır. Amaçlanan duruma ulaşılması konusunda yasal olarak altyapının ve koordinasyonun sağlanması için İçişleri Bakanlığı 2008 yılında İltica ve Göç Bürosu ve Entegre Sınır Yönetimi Bürosu’nu kurmuştur. Ayrıca Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu’nun oluşturulması, yasadışı yollarla gerçekleşen göçlere dair alınacak tedbirlerin ve bu konudaki kurumsal işbirliği ve koordinasyonun artırılması yönünde adımlar atılmıştır.¹⁴⁶

AB Müktesebatına uyum çerçevesinde, 2011-2013 dönemi Orta Vadeli Kalkınma Planı’nda, güvenlik ve özgürlük arasındaki denge’nin korunması, düzensiz göç hareketleri, insan ticareti ve kaçakçılığı ile güncel bir şekilde mücadele edilmesi ve sınır güvenliği yapılandırılması konularındaki çalışmaların sürdürülmesi hususlarının yer aldığı hatırlatılarak, bu çerçevede güncelliğini kaybetmiş, dağınık, karşılaşılan sorunları cevaplamakta yetersiz kalan mevzuatın yerine, ülkenin gelişme vizyonu ile uyumlu, milli çıkarları gözetilen, ilgili olduğu konuları tüm yönleriyle kuşatan, uluslararası normlara uygun, kaliteli mevzuat ilkelerine uygun düzenlemeler getirildiği belirtilmiştir.¹⁴⁷

Eylem Planı’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte plan hakkında faaliyetleri de açıklanmıştır. Bu faaliyetler;

- İltica ve göç alanında çalışacak personelin istihdamı ve eğitiminin sağlanması.

¹⁴⁵ Güner, *age.*, 88.

¹⁴⁶ Özge Bozkaya ve Ali Kıncal, “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye’nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2, (2018), 110.

¹⁴⁷ Ergüven ve Özturanlı, *age.*, 1033.

- İltica ve göç alanında yeni yatırım ve eşleştirme projelerinin gerçekleştirilmesi.
- Menşe ülke ve iltica bilgi sisteminin tesis edilmesi.
- Kabul ve barınma merkezleri ile geri gönderme merkezlerinin tesis edilmesi.

Şeklinde ifade edilerek, göç ve iltica alanında oluşacak yapının güçlendirilmesi amaçlanmıştır.¹⁴⁸

Ulusal Eylem Planı kapsamında hedeflenen birçok husus, 04.04.2013 tarihinde onaylanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile, mevzuat ölçeğinde somutlaştırılmış durumdadır.¹⁴⁹ Beş kısım ve toplamda 126 maddeden oluşan bu kanun, yabancıların durumları, uluslararası koruma, geri gönderme yasağı, yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin ortak hükümler ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş ve işleyişine ilişkin düzenlemeler içermektedir.¹⁵⁰

İltica ve Göç alanında çalışacak ya da çalışan personelin istihdamı ve eğitimi Ulusal Eylem Planı'nda önemli bir yer kaplamaktadır. Bu Plan'da bir çekirdek kadro oluşturulmalı ve bu kadro da iltica eğitim almış uzman ve deneyim sahibi personeller bulunmalıdır. İltica sistemi iyi işler bir hale gelene kadar eğitim stratejilerinin geliştirilmesinden sorumlu bir izleme ve geliştirme grubu oluşturulmalıdır.¹⁵¹

¹⁴⁸ İnciliciler, *age.*, 53.

¹⁴⁹ Umut Kedikli ve Erkan Savar, “Türkiye’de Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan İmkanlar ve Uyum Sorunları: Çankırı Örneği”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt:15, Sayı:4, (2019), 1124.

¹⁵⁰ Bekir Parlak ve Ali Utku Şahin, “Türkiye İltica ve Göç Mevzuatının Coğrafi Kısıtlama Uygulaması Yönünden Analizi”, *Tesam Akademi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, (2015), 72.

¹⁵¹ Eriş, *age.*, 199-200.

SONUÇ

Göç'ün, tarihinin her döneminde etkin bir şekilde görülmesiyle birlikte insanların yaşadıkları yerleri terk etmesi ve gittikleri ülkelerde ve topraklarda haklar istemesi göç kavramı'nın yerini sığınmacı ve mülteci kavramlarına bıraktığı görülmektedir. Günümüzde literatürde yaygın bir şekilde bu kavramların kullanılması da mülteciliğin Dünya üzerindeki yaşanan artışın göstergesidir. Tarihsel süreciyle mülteci, bulunduğu dönemin devletlerine sorunlar oluşturmakla birlikte o devletlerin mültecilik kavramına aldığı önlemler de görülmüştür. Dünya Savaşları'nın yaşanmasıyla birlikte devletler üzerinde yoğun bir mülteci hareketliliğine neden olmuştur. Dolayısıyla devletler ve kuruluşlar mülteci konusu üzerine yoğunlaşmış, "kimlerin mülteci sayılacağı" ve "kimlerin bu hakkı elde edeceği" üzerinde yoğunlaşmışlardır. BM 1950 yılında bu konu da aldığı birtakım önlemler olarak mültecilerle ilgili görevleri Uluslararası Mülteci Örgütü'ne devretmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi kurulmasıyla birlikte mülteci kavramı Avrupa üzerinden değerlendirilmiştir. Ancak yaşanan mülteci hareketliliği bu durumu 1967 Protokolü ile ortadan kaldırarak bütün devletleri kapsamıştır.

Cenevre Sözleşmesiyle birlikte kişi veya kişilerin hangi durumlarda mülteci statülüğü kazanılabilir konusuna değinilmiştir. Bu kararlar her kişinin mültecilik hakkı elde edebilmesi'nin önüne geçilmiştir.

Türkiye'nin tarihsel geçmişi mülteciler konusunda yoğun bir hareketliliğe sahip olmuştur. Yaşanılan bağımsızlık savaşları, iç savaşlar ve dünya savaşları Türkiye'nin mülteciler için sığınacağı liman haline gelmiştir. Bu durumlarla birlikte Türkiye'ye sığınan, vatandaşlık alan veya transit geçiş için kullanan kişilerin artışı devleti önlemler almaya yönlendirmiştir. Bunun neticesinde Türkiye, 2510 ve 5543 sayılı İskan Kanunu, 5682 sayılı Pasaport Kanunu, 5901 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunu'nu yürürlüğe koyarak mültecilerin haklarına belirli kısıtlamalar getirmiştir.

Türkiye'nin 1980'lerden sonra izlediği mülteci politikaları neticesinde Avrupa'daki mülteci oranındaki artış, Türkiye ve Avrupa devletleri arasında ortak işbirliğine yönlendirmiştir. Bu işbirlik, AB üye ülkelere gelen mültecilerin "geri gönderilmesi" kapsamında yürürlüğe koyduğu Geri Kabul Anlaşmasıyla başlamıştır.

Türkiye- AB arasındaki bu işbirlik, ‘‘Arap Baharı’’ sonrası Avrupa’da artan mülteci oranıyla birlikte daha yoğun bir hale gelmiştir. Ortadoğu’da gerçekleşen savaşlar diğer arap ülkelerinde de yaşanmaya başlayınca ülkelerini bırakmak zorunda olan kişilerin daha rahat bir yaşam için Türkiye’ye, Türkiye üzerinden Avrupa’ya legal veya illegal yollarla Avrupa ülkelerine gittiği görülmüştür. Geri Kabul Anlaşmasıyla birlikte Türkiye’den Avrupa’ya giden kişilerin, geçiş yaptıkları ülkelere iadelerini ele almıştır.

Türkiye-AB arasındaki bu anlaşma’nın yoğun bir işbirliği içerisinde geçmesinin diğer bir nedeni ise Türkiye’nin AB müzakerelerinden kaynaklanmıştır. 2015 yılındaki Suriye iç savaşıyla birlikte Türkiye’nin Suriye vatandaşlarını tampon bölgelerde bulundurması ve bu kişilerin buralardan kaçak yollarla Avrupa’ya gitme çabaları, Avrupa’nın Türkiye’de bulunan Suriyeli’lerin, gidişlerini engellemek amacıyla sınır güvenliklerini arttırmıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Pazarcı, Hüseyin. *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Ankara: Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, 1989.

Pazarcı, Hüseyin. *Uluslararası Hukuk*, Ankara: Turhan Kitapevi Yayınları, 2013.

Uzgel, İlhan. “Batı Avrupa’yla İlişkiler”, *Türk Dış Politikası 1. Cilt 1919-1980*, Editör: Baskın Orhan, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.

Taşdemir, Hakan. “Suriyeli Mülteciler ve Uluslararası Hukuk”, *Suriye: Çatışma ve Uluslararası Hukuk*, Editör: Fatma Taşdemir, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.

RAPOR

İbrahim Kaya ve Esra Yılmaz Eren, “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, 2014.

Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu 2018, “Türkiye’deki Suriyeliler”, *T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu*, Ankara, www.ombudsman.gov.tr

Göç İstatistik Raporu 2017, “Göç İstatistik Raporu”, *Türk Kızılayı*, Ankara, kizilay.org.tr .

MAKALE

Barkın, Ersan. “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı:1, Ankara, 2014.

Bilgin, Aslı. “ One Step Forward, Two Steps Back: Legal Arguments on the Visa-Free Travel of Turkish Citizens to the EU”, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi*, Cilt:16, Sayı:61, 2019.

Bostan, Hakan. “Türkiye’de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Coğrafya Dergisi*, Sayı: 35, 2017.

Bozkaya, Özge ve Kıncal, Ali. “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye’nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2, 2018.

Canyurt, Dilek. “Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye’de Riskler”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:48, Kırgızistan, 2015.

Çakran, Şebnem ve Eren, Veysel. “Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:14, Sayı:39, Hatay, 2017.

Çelik, Fatih. “İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 27, 2006.

Demirhan, Yılmaz ve Aslan, Seyfettin. “Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi”, *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt:5 Sayı:9, 2015.

Deniz, Orhan. “1990 Sonrasında Türkiye’ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri”, *TÜCAUM VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara, 2011.

Ekinci, Uğur Mehmet. “Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyalogu”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, I. Baskı, Ankara, 2016.

Erdoğan, M. Murat. “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler”, *Konrad Adenauer Stiftung*, Almanya, 2019.

Ergüven, Sarp Nasih ve Özturanlı, Beyza. “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:62, Sayı:4, 2013.

Erol, Murat ve Ersever, G. Oya. “Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale”, *KHO Bilim Dergisi*, Cilt:24, Sayı:1, 2014.

Evlimoğlu, Umut ve İnak, Can. “Türkiye’de İç Göçlerin İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması 1’e Göre İtici Ve Çekici Güçler Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi (2008-2016)”, *I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi Ve Siyaset Kongresi’nde sunulmuştur.* (2017).

Geniş, Cem Kaan. “1848 Macar İhtilali ve Macar Mültecileri Meselesi”, *International Journal Of Humanities and Education*, Cilt:1, Sayı:1, 2015.

Güler, Arzu. “Mülteci Sorunu ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme: Siyasi Gerçeklik ve Normatif Düzen İkilemi”, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi*, Cilt:13, Sayı:51, Aydın, 2016.

Güner, Cemil. “İltica Konusunda Türkiye’nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:56, Sayı:4, Ankara, 2007.

Güreşçi, Ertuğrul. “Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:9, Sayı:43, 2016.

Haydar, Efe. “Mülteciler Sorunu, Geri Kabul Antlaşması ve Türkiye-AB Vize Pazarlığı”, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, Hatay, 2016.

Karadoğan, C. Umut. “XIX. Yüzyılda Avrupası’nda Yaşanan İhtilal Hareketleri ve Bu İhtilallerin Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyetine Etkileri”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:35, Kırgızistan, 2013.

Kedikli, Umut ve Savar, Erkan. “Türkiye’de Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan İmkanlar ve Uyum Sorunları: Çankırı Örneği”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt:15, Sayı:4, 2019.

Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan. “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:3, 2012.

Kutluhan, Bozkurt. “Geri Kabul ve Vize Serbestisi Anlaşması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:125 Ankara, 2016.

Mat, Yıldırım Tülay ve Özdan, Selman. “AB ile Türkiye arasındaki Geri Kabul Anlaşması’nın İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt:24, Sayı:1, İstanbul, 2018.

Nurdoğan, Ali Kemal vd., “Türkiye’nin Mülteci Sorunu Ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri”, *İş ve Hayat*, Cilt:2, Sayı:4, Ankara, Şubat 2017.

Nurdoğan, Kemal Ali ve Öztürk, Mustafa. “Geçici Koruma Statüsü ile Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, Cilt: 23, Isparta, 2018.

Parlak, Bekir ve Şahin, Utku Ali. “Türkiye İltica ve Göç Mevzuatının Coğrafi Kısıtlama Uygulaması Yönünden Analizi”, *Tesam Akademi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, Bursa, 2015.

Sağır, Adem ve Kurtkara Semih. “Sosyoloji Bölümü Öğrencilerinin “Suriyeli” Kavramına İlişkin Tutumları Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:11, Sayı:60, Samsun, 2018.

Sayın, Yusuf vd., “Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:18, Sayı:31, 2016.

Şen, Furkan Yusuf ve Özkorul, Gözde. “Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Bir Eşik: Sığınmacı Krizi Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, 2016.

Topal, Hamdi Ahmet. “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:2 Sayı:1, İstanbul, 2015.

Turan, Yıldırım ve Şaşkın, Osman. “AB’ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları”, *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1, 2017.

Türkoğlu, Oğuzhan. “Mülteciler ve Ulusal/ Uluslararası Güvenlik”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:30, Sayı:2, 2011.

Uzun, Elif. “Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK’nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, 2016.

Yalçın, Volkan. “Sakarya’daki Iraklı ve Suriyelilerin Göç Süreçleri, Bütünleşme ve Gelecek Beklentileri”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, 2019.

Yıldız, Abacı Cansu. “Suriye Kaynaklı Göç Ekseninde Türk Göç Mevzuatının Tarihsel Açından Yeniden Değerlendirilmesi”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Sayı:43, İstanbul, 2019.

Yıldız, Ayselin. “Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Sayı:1, Cilt:3, 2017.

TEZLER

Abar, Hayri. *Türkiye’de İller Arası Göçün Belirleyicileri: Mekansal Ekonometrik Model Yaklaşımı*, Yüksek Lisans, Atatürk Üniversitesi, 2011.

Akalın, Hilal. *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Mülteci Hukuku: Suriye Örneği*, Yüksek Lisans, Beykent Üniversitesi, 2013.

Akyürek, Burcu İnayet. *Mülteci Hukuku ve Türkiye Uygulaması*, Yüksek Lisans, Kırıkkale Üniversitesi, 2007.

Büyükçalık, Ece Mürvet. *Mülteci Hukuku’nun Gelişimi ve Türkiye’de Mültecilerin Sosyal Hakları*, Yüksek Lisans, Anadolu Üniversitesi, 2014. Coşkun, Ercan Filiz. *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Sınırdışı Etme veya Geri Gönderme Yasası*, Yüksek Lisans, Kırıkkale Üniversitesi, 2004.

- Çalışkan, Altınok Elif. *Mülteciler ve Sığınmacılar Hakkında İdarenin Görevleri-Yetkileri ve Yargısal Denetim*, Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 2013.
- Demirtaş, Hale. *Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İlişkilerine Etkisi*, Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, 2009.
- Eren, Samet. *İnsan Hakları Hukuku ve Avrupa Birliği – Türkiye Geri Kabul Anlaşması*, Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi, 2019.
- Eriş, Neslihan. *Avrupa Birliği'nde Mültecilerin Hukuki Durumu*, Yüksek Lisans, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2007.
- Fırat, Şahin Mustafa. *Türkiye'de Mülteci Hukuku: Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Hak Temelli Uygulamaların Bilinirliği*, Yüksek Lisans, Harran Üniversitesi, 2018.
- İnliceliler, Demirhan Nihan. *1923 Yılından Bugüne Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları ve Sosyal- Ekonomik Etkileri*, Yüksek Lisans, Maltepe Üniversitesi, 2019.
- Keskinkaya, Volkan. *Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme ve Türkiye*, Yüksek Lisans, Gazi Üniversitesi, 2010.
- Mican, Beytullah. *Türkiye'nin Mülteci Sorununa Yaklaşımı ve Dış Politikaya Etkileri*, Yüksek Lisans, Nişantaşı Üniversitesi, 2017.
- Özdemir, Ali. *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Kitleli Sığınma*, Yüksek Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015.
- Özgür, Ogün. *Avrupa Birliği ve Yasadışı Göçmen/Mülteci Sorunu: Sınır Güvenliği ve Türkiye Etkileri*, Yüksek Lisans, Harp Akademileri, 2013.
- Özkan, Selin Seher. *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1325 Sayılı Kararı ve Karar Kapsamında Ulusal Eylem Planı Hazırlanması*, Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi, 2019.
- Saliji, Turker. *Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi, 2018.
- Syam, Mutmanna. *Ueropian Union Policy On Refugees: An Example Of Poland*, Yüksek Lisans, Gazi Üniversitesi, 2018.
- Selçuk, Tamer. *Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması Ve Avrupa Birliği'nin Türkiye Ve Ukrayna İle Yaptığı Geri Kabul Anlaşmalarının Analizi*, Yüksek Lisans, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2019.

Sütlüoğlu, Balay. *Uluslararası Mülteci Hukukundaki Gelişmeler Işığında Türkiye Örneğinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi, 2019.

Şahin, Ramazan. *Uluslararası İşgücü Akımlarının Ekonomik Etkileri: Türk İşgücü Göçü*, Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi, 2008.

Şaşkın, Osman. *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Avrupa Birliği*, Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, 2017.

Türkdoğan, Arif Mehmet. *Mülteci Hukuku Bağlamında Avrupa Birliğinde Mülteci Ve Sığınmacı Politikaları*, Yüksek Lisans, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2018.

Ünlü, Güler. *Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde ‘‘Mültecilik’’* Yüksek Lisans, Muğla Üniversitesi, 2007.

Yağcı, Emin. *Türkiye’de Mülteci Problemi ve Hukuki Boyutları*, Yüksek Lisans, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2018.

Yeniceler, Zeynep. *Mülteci Sorununun Tarihi ve Bir Çözüm Arayışı: Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması* Yüksek Lisans, Kocaeli Üniversitesi, 2018.

Yıldız, Ceren. *Mültecilerin İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Konusunda Çeşitli Ülke Örnekleri Ve Türkiye İş Kurumu İçin Öneriler*, Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2017.

İNTERNET KAYNAKLARI

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160219_ab_turkiye_multeci_zir
[ve](#)

<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>

<https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2019/12/UNHCR-Turkey-Operational-Update-September-2019.pdf>

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5682.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5901.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5683.pdf>

<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/08/20140802-1-1.pdf>

TABLO LİSTESİ

Tablo:1 Türkiye'deki Güncel Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Kişi Sayısı.....	42
Tablo:2 Türkiye'deki Suriyeliler	43

ÖZGEÇMİŞ

23.10.1993 yılında Antalya/Alanya’da doğdu. Orta ve lise eğitim dönemlerini Alanya’da bitirdi. 2012 yılında Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler programına başladı ve Ocak 2018 de mezun oldu. Aynı yıl Karabük Üniversitesi Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı.

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi’nde 20-21 Nisan 2017 tarihinde yapılan, Geleceğin Sosyal Bilimcileri Ulusal Öğrenci Kongresi II’sinde sunduğu “Avrupa Birliği’nin Göç ve Mülteci Politikası” Üniversite tarafından kongre kitabı haline getirilerek yayınlandı.

Karabük’te 19-21 Nisan 2018 tarihinde yapılan II. Ulusal Safranbolu Ekonomi Öğrencileri Kongresi’nde, “11 Eylül Terör Saldırıları Bağlamında ABD’nin Önleyici Savaş Stratejisi” bildirisini sundu.